

Opinnäytetyö (YAMK)

Kulttuuriala

2022

Signe Sjölund

SOITA SE VÄREIN

– visuaalinen tapa oppia musiikin hahmottamista

Signe Sjölund

SOITA SE VÄREIN

- visuaalinen tapa oppia musiikin hahmottamista

Kehittämishanketyöni tavoitteena on tuoda musiikin hahmottamista oppiaineena lähemmäs käytäntöä ja tarjota sen opiskelusta tukea soitonopiskeluun sekä jakaa ajatuksiani ja ideoita siitä, miten iloa ja mielekkyyttä voisi saada opetukseen lisää. Tuon esille tapoja missä käytäntö ja teoria yhdistyvät ja jokaisen oppilaan tarpeet musiikin opiskelussa otetaan huomioon. Työssäni keskityn värien kautta opettamiseen. Omien kokemusteni kautta haluan nostaa esille yhteistyön merkityksen soitonopettajien, musiikinteorian ryhmäaineopettajien sekä lasten huoltajien välillä, jotta yhteys aineiden välillä selkeytyy. Kiinnitän huomiota opettajien välisen kommunikoinnin tärkeyteen, jolloin osataan tukea oppimista päästään parempiin oppimistuloksiin. Esittelen opetustyöni kautta mielekkäiksi havaittuja tapoja oppia musiikinteoriaa ja myös teorian yhdistämistä käytäntöön sekä soitonopiskeluun. Tavoitteena on tuoda esille värien kautta oppimisen helppous ja siitä luonnollinen siirtyminen normaaliin nuottikirjoitukseen. Käyn läpi opetussuunnitelmaa musiikkiin liittyviltä osin. Näiden pohjalta pohdin tarvetta tämän tyyppiselle työskentelylle.

Työtäni voi käyttää pedagogisena työkaluna tukemaan omaa työskentelyä opiskeltaessa musiikipedagogiksi tai lisämateriaaliksi musiikkipedagogina toimiessa. Opetustyössäni käyttämä opetustapa liittyy vahvasti oman työpaikkani ja opetushallituksen viimeisimmän opetussuunnitelman perusteisiin. Työn pyrkimyksenä on tarjota välineitä, jolla syventää entistä enemmän oppilaitoksen sisäistä vuoropuhelua opettajien, oppilaiden ja huoltajien välillä, sekä lisätä

mahdollisuuksia yhä mielekkäämpään ja tekemisen kautta tapahtuvaan oppijalähtöiseen oppimiseen.

ASIASANAT:

musiikkipedagogi, musiikin opetus, musiikin hahmotus, musiikin opettaja, soiton opetus, soiton opettaja, soitto-oppilas

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master of Culture and Arts, Contemporary Contexts of Arts

2022 | 54 pages

Signe Sjölund

PLAY IT IN COLOURS

- a visual way to learn music theory

My thesis is a development project to gain an understanding of music theory and the support of its students in learning to play it to increase their knowledge of how to add joy to learning. I highlight the main co-working between instrument teachers, group subject teachers and parents of students. To get better learning results there should be communication between all teachers who work with same student. In my work, I present likeful ways to learn music theory and make it more practical in real music. The goal is to bring out the ease of learning through colors and the natural transition from it to normal notation. I will talk about the progress of the process in practice, the backgrounds of the methods and give real examples.

My work can be used as a pedagogical tool by students as a music pedagogue, either as an individual music teacher or as a group teacher. The materials presented have been prepared by me. The teaching method is based on the latest curriculum of the educational institution and the Board of Education and its content.

KEYWORDS:

Music teacher, music pedagogue, music theory, music student

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET	7
1 JOHDANTO	8
2 MUUTTUVA MUSIIKKIKASVATUS OSANA TAITEEN PERUSOPETUSTA	11
2.1 Opetussuunnitelman sisältö ja muutokset	11
2.2 Opetussuunnitelma ja opetuksen suunnittelu	18
3 KASVAVA JA MUUTTUVA MUSIIKKIPEDAGOGI	22
3.1 Perusteista käytäntöön	22
3.2 Prosessi värien takana	26
3.3 Haasteet opettajan ja oppilaan näkökulmasta	26
3.4 Yhteistyö soitonopettajien ja ryhmäaineopettajien välillä	28
3.5 Muutoksen taitteessa	33
4 TEORIASTA KÄYTÄNTÖÖN	35
4.1 Jokainen oppilas on yksilö	35
4.2 Nuottien nimet ja oktaavialat	35
4.3 Nuotteja vastaavat värit	37
4.4 Materiaalina elävä musiikki	39
4.5 Monipuolinen opiskelu ja oppilaan oppimisen tukeminen	44
5 POHDINTAA	48
LÄHTEET	53

KUVAT

Kuva 1. Kuvionuottitarrojen merkitseminen koskettimistolle ja kuvionuottien vastaavuudet perinteisessä nuottikuvassa (Kaikkonen & Uusitalo 2005, 8).	24
Kuva 2. Vasemmalla perinteinen nuottien merkitsemistapa ja oikealla kuvionuottien aika-arvot (Kaikkonen & Uusitalo 2005, 8).	24
Kuva 3. Fred Collopyn 2004 keräämä malli tieteilijöiden, artistien ja muusikkojen käyttämistä väreistä yhdistää ääni ja väri.	25
Kuva 4. Värit nuottien takana.	25
Kuva 5. Kantasävelet pianon koskettimilla ja nuottiviivastolla.	36
Kuva 6. Nuotit viivastolla eri oktaavialoilla f-avaimella ja g-avaimella.	37

Kuva 7. Boomwhackersit ja metallofonin palat väreittäin.	38
Kuva 8. Pianon koskettimissa on nuottia osoittava värillinen tarra.	38
Kuva 9. Nuottien paikat f-avaimella ja g-avaimella käyttäen kantasävelissä Boomwhackerseista lainattuja värejä.	39
Kuva 10. Nuottiesimerkki soittokirjasta, jossa käytetään perinteisen näköisiä nuotteja ja mustia nuotin päitä eli nuppeja.	40
Kuva 11. Nuottiesimerkki kappaleesta, jossa nuottien nupit on merkitty Boomwhackers väreillä.	41
Kuva 12. Nuottiesimerkki kappaleesta, jossa nuottien nupit olivat mustia ja varret on väritetty oppilaan kanssa yhdessä käyttäen Boomwhackers-värejä.	42
Kuva 13. Käytössäni olevat rytmit ja rytmimet, jotka ovat kulkeutuneet mukana aloitettuani soittoharrastuksen.	42
Kuva 14. Samalla kappaleella voidaan harjoitella myös rytmittämistä joko rytmimillä tai sanoilla.	43
Kuva 15. Esimerkkikappale väreillä ja nuottien nimillä.	43
Kuva 16. G-duuri asteikko magneettitauluun rakennettuna Boomwhackersien värisillä huopanupeilla.	44
Kuva 17. Kvinttiympyrä hahmoteltu käyttäen samoja värejä kolmisoinnun alimman sävelen mukaisesti.	45
Kuva 18. G-duurin rakennusvaiheet.	46
Kuva 19. Sointujen asteet- ja sointumerkit rakennetun G-duuriin asteikon mukaisesti.	46
Kuva 20. Sointumerkit lisätty nuottikuvaan helpottamaan säestyksen rakentamista esim. Boomwhackers-putkilla.	47

KUVIOT

Kuvio 1. Opetussuunnitelman kulkema reitti opetushallitukselta oppilaaseen asti.	12
Kuvio 2. Vanhan opetussuunnitelman mukainen eteneminen, joka on instrumenttikeskeistä.	16
Kuvio 3. Uuden opetussuunnitelman mukainen malli, jossa eteneminen on oppilaslähtöistä ja voi liikkua vapaammin opintokokonaisuudesta toiseen	17
Kuvio 4. Vastaukset kysymykseen liittyen opettajien yhteistyön tekemistä.	31
Kuvio 5. Ymmärrys siitä, että MUHA ja soitonopiskelu liittyvät toisiinsa	31

KÄYTETYT LYHENTEET

MUHA

Musiikin hahmotus

OPS

Opetussuunnitelma

1 JOHDANTO

”Musiikin teoria on tylsää ja mihin sitä edes tarvitsee? Haluan vain soittaa huilua.” (oppilas 21.8.2018)

Monien rehellinen reaktio MUHA:n opiskelusta on nimenomaan ”onko pakko” ja ”se on tylsää”.

Opinnäytetyössäni kerron musiikin hahmottamisaineiden ja instrumentin opettamisesta hyödyntäen ennalta sovittuja värejä. Tämän työn pohjana ovat omat kokemukset opettajana, tuntipäiväkirjat, muistiinpanot sekä oppilaiden ja huoltajien kanssa käydyt tavoitekeskustelut opiskelujen etenemisestä ja käytettävistä työtapoista. Suoritin kyselyn MUHA-aineisiin liittyvistä ajatuksista keskittyen oppimiseen ja työtapoihin. Kysymykset liittyivät omiin kokemuksiin soittoharrastuksesta, kokemusten vaikutukseen seuraavaan sukupolveen ja ajatuksia muutoksista MUHA-aineiden opiskelussa. Oppilaiden osalta tarkastelen prosessia, jossa siirytään sovitun värimaailman kautta opituista asioista hiljalleen pois väreistä käyttämään perinteistä nuottikirjoitusta. Värikköiset nuotit sekä perinteinen nuotinkirjoitustapa ovat käytössä rinnakkain alusta asti, kunnes nuotinluku on helpottunut. Pidän tärkeänä värien kautta opittavan ja perinteisen nuotinkirjoitustavan mukanaoloa samanaikaisesti soitonopetuksessa sekä yleisten aineiden opetuksessa. MUHA-aineen opettajana tavoite on saada yhteiset termit ja sisällöt käyttöön jokaiselle oppilasta opettavalle opettajalle koko oppilaitoksessa. Työpaikkani MUHA kollegio on käsitellyt opetussuunnitelmaa koskevissa kokouksissa työpaikkamme opetussuunnitelman sisältöä, yhteistyön tarvetta ryhmäopettajien ja soitonopettajien välillä sekä oppilaiden sitouttamista oppilaitoksen tarjontaan. Värit ja termit tukevat opiskelua ja tuovat kokemukseni mukaan mielekkyyttä tunteihin ja oppimiseen. Värien kautta oppimisen mielekkyyteen olen saanut myös palautetta huoltajilta ja oppilailta itseltään. Opinnäytetyössäni annan konkreettisia esimerkkejä siitä, miten värinuotteja on helppo opetella, käyttää ja yhdistää soitonopetuksessa sekä MUHA:ssa.

Työssäni keskityn erityisesti kahteen osa-alueeseen

1. Esittelen, millaista pedagogista työtapaa musiikin hahmotusaineiden opetuksessa voidaan käyttää.
2. Pohdin oman työskentelyni pohjalta, miten väriajattelu tukee oppimisprosessia musiikin hahmotusaineissa ja miten sitä voidaan yhdistää soitonopetukseen?

Opinnäytetyöni pohjalla on opetushallituksen laatima uusi opetussuunnitelma, joka työpaikallani otettiin käyttöön elokuussa 2021. Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteella jokainen oppilaitos valmistaa oman yleisen sekä yhteisen osan opetussuunnitelmasta, minkä lisäksi aineryhmät suunnittelevat tarkemman ainekohtaisen osion. Ainekohtaisessa osiossa määritellään selkeämmin sisältö, joka on suunniteltu nimenomaan tietylle soitin- tai aineryhmälle. Opetussuunnitelman sisältö on herättänyt vilkasta keskustelua puolesta ja vastaan.

Tapa, jota käytän opetuksessa, ei ole uusi enkä ole sitä itse keksinyt, mutta olen vuosia tätä työtä tehdessäni muokannut siitä omanlaiseni palvelemaan juuri minun työpaikkaani ja oppilaitani. Työtavalla, jota käytän, pystyn tukemaan oppilaita opinnoissaan ja saamaan parhaat mahdolliset oppimistulokset.

Opettaminen on jatkuva pedagogista kehittämistyötä, joka kuuluu osana opettajuutta ja tämän opinnäytetyön yhteydessä tuon esille vain pienen osan isommasta kokonaisuudesta. Opinnäytetyössäni tarkastelemani kehittämistyön osana toimii tämä opinnäytetyöraportti, joka on kuvaus omista pedagogisista näkemyksistäni ja pohdintaa havainnoista opetusurani ajalta. Olen tehnyt päiväkirjamerkintöjä opetustilanteissa, joiden pohjalta olen muokannut opetuksen sisältöä ja itse tapaa opettaa. Oppilaiden ja huoltajien kanssa käydyissä tavoitekeskusteluissa on noussut esille kehittämistarpeita ja toiveita, joita olen lähtenyt tavoittelemaan. Olen kirjannut ylös oppilaiden edistymistä ja mielipiteitä opetustavastani. Toteutin syksyllä 2021 kyselyn Musiikin teorian ja säveltapailun opiskelu musiikkioppilaitoksissa, johon vastattiin anonymisti. Kyselyyn vastaajina oli keski-

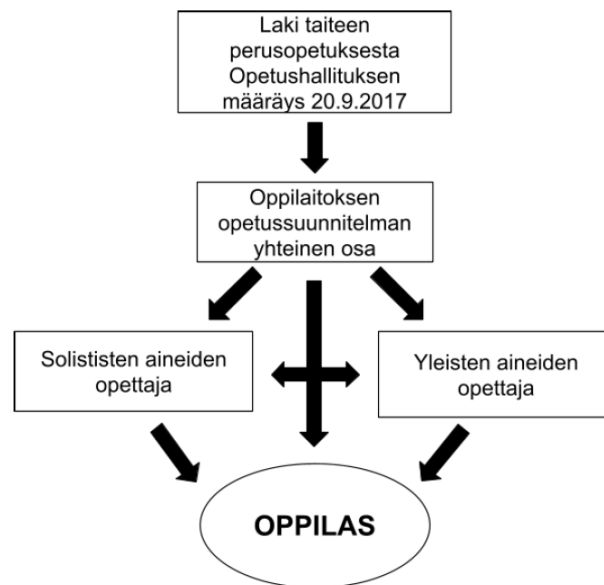
ikäisiä entisiä ja nykyisiä musiikin harrastajia sekä musiikin ammattilaisia. Haastattelin lisäksi kahta kollegaa omasta oppilaitoksesta saadakseni paremman kuvan oppilaitoksemme tilanteesta. Pääpaino kirjallisessa opinnäytetyössäni on luvusta 4 eteenpäin esitetty tapa opettaa värien kautta.

2 MUUTTUVA MUSIIKKIKASVATUS OSANA TAITEEN PERUSOPETUSTA

2.1 Opetussuunnitelman sisältö ja muutokset

Taiteen perusopetuksessa oppilaat opiskelevat arkkitehtuuria, kuvataidetta, käsityötä, mediataiteita, musiikkia, sanataidetta, sirkustaidetta, tanssia tai teatteritaidetta. (Opetushallitus 2017.) Opetusministerin esittelystä säädetty asetus 2017 opetuslain (633/1998) nojalla valmistuneen asetuksen (813/1998) ja sen siirtymäkauden jälkeen uusi opetussuunnitelma tuli ottaa käyttöön kaikissa taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa 2021 syksyyn mennessä. Näin toimittiin myös omassa työpaikassani.

Opetussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset opetussuunnitelmat laaditaan. Valtakunnallinen määräys ohjaa oppilaitoksien opetussuunnitelman yhteisen osan tekemistä. Oppilaitoksessa kirjatun yhteisen osan pohjalta rakennetaan jokaiselle aineryhmälle opetuksen ainekohtainen osio, jossa määritellään tarkemmin kutakin opiainetta koskevat tavoitteet. Aineryhmä voi olla musiikkia opettavassa oppilaitoksessa esimerkiksi puhallinsoittajat tai MUHA-aineopettajat. Aineryhmään voivat kuulua joko kaikki kyseistä ainetta opettavat opettajat tai tietty valikoitu ryhmä opettajista. Kuviossa 1 näkyy opetussuunnitelmatyön kulkeminen opetushallituksesta opettajien kautta oppilaalle saakka.

Kuvio 1. Opetussuunnitelman kulkema reitti opetushallitukselta oppilaaseen asti.

Kehittämishankkeeni pohjalla on opetushallituksen OPS-perusteet perus- sekä syventäviin opintoihin. Työssäni käsittelen ainoastaan musiikin opetussuunnitelmaa. Pohdin, miten opetussuunnitelma on muuttunut teoriassa ja käytännössä. Käyn läpi isoimmat muutokset opetussuunnitelmissa.

Jokaisen oppilaitoksen opetussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

1. Oppilaitoksen toiminta-ajatus.
2. Oppilaitoksen arvot, oppimiskäsitys, oppimisympäristö ja työtavat.
3. Oppilaitoksen toimintakulttuuri.
4. Opetuksen rakenne ja laajuus.
5. Opetuksen yleiset tavoitteet.
6. Yhteisten opintojen opintokokonaisuudet, niiden tavoitteet, sisällöt ja laskennalliset laajuudet.
7. Teemaopintojen opintokokonaisuudet, niiden tavoitteet, sisällöt ja laskennalliset laajuudet.
8. Oppimisen arviointi.

9. Opetussuunnitelman perusteissa kuvatut yleisen oppimäärän arvioinnin kohteet.
10. Oppimäärän yksilöllistäminen.
11. Oppilaaksi ottamisen periaatteet.
12. Yhteistyö huoltajien ja muiden tahojen kanssa.
13. Toiminnan jatkuva kehittäminen.

Opetushallituksen perusta opetussuunnitelmasta on seuraava:

Taiteen perusopetuksessa musiikkia voi opiskella joko laajan tai yleisen oppimäärän mukaan. Molemmissa oppimäärissä opinnot luovat edellytykset hyvän musiikkisuhteen syntymiseen ja musiikin harrastamiseen. Opintojen edetessä oppilas oppii tunnistamaan musiikilliset vahvuutensa ja löytää oman tapansa ilmaista itseään. Samalla oppilaan musiikkiharrastus voi asettua osaksi elävää ja toimivaa musiikkikultturia sekä koko taiteiden kenttää. (Opetushallitus 2017.)

Musiikkioppilaitoksessa, jossa annetaan taiteen yleisen sekä laajan oppimäärän mukaista perusopetusta noudatetaan opetushallituksen antamia opetussuunnitelman perusteita ja sisältöä. Tällaisessa oppilaitoksessa opetus etenee tavoitteellisesti tasolta toiselle. Yhtenä tavoitteena on luoda edellytykset oppilaan hyvän musiikkisuhteen syntymiselle, ja tämän suhteen jatkumiselle läpi eliniän. Tämän lisäksi pyritään antamaan valmiudet hakeutua musiikkialan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Taiteen perusopetuksen tavoitteena on myös kasvattaa oppilaiden oppimismotiivatiota ja tavoitteellisuutta. Opetussuunnitelman mukaisesti opettajat asettavat oppilaiden kanssa oppimistavoitteita, arvioivat oppimistuloksia ja antavat palautetta oppilaiden oppimisesta. Erittäin tärkeä on osapuolien välinen yhteistyö ja ymmärrys opetussuunnitelman sisällöstä ja sen käytöstä opetuksessa.

Instrumenttiopettaja ei voi erottaa toisistaan soiton- ja musiikinopetusta keskittyäkseen vain toiseen. Molemmat osa-alueet sisältyvät tiiviisti soitonopetukseen. Musiikillisen tietämyksen puuttuessa jää teoksesta kuin teoksesta tärkein avain

teoksen sisältöön puuttumaan. Jo soitonopetuksen klassikossa Neuhausin teoksessa Pianonsoiton taide korostetaan yhteistyön tarpeellisuutta. Neuhaus kirjoittaa kirjassa seuraavasti. Soittotuntien rinnalla kulkevia teoriaopintoja ei voida pitää riittävänä, vaan asioita on hyödyllistä myös käsitellä yhdessä soittotunneilla kappalekohtaisesti, ja näin myös aiemmin opitut tiedot syventyvät. (Neuhaus 1973, 201–202.)

Tämän voi asettaa myös toisinpäin. Pelkästään soittotunneilla käyminen ei anna kaikkia valmiuksia muusikkouteen, on se sitten millä tasolla tahansa. Opettajien yhteistyöstä hyvä esimerkki on, kun soittotunneilla ajankohtaisia kappaleita tuodaan MUHA-tunneille, jossa niitä voidaan käsitellä taas erilaisesta näkökulmasta. Neuhaus nostaa esille tietyn lauseen, jonka on kuullut pedagogien sanovan toistuvasti. ”Minä en opeta musiikkia vaan pianonsoittoa”. (Neuhaus 1973.) Valitettavasti samaa lausetta kuulee edelleen. MUHA-tunneilla, mutta myös soittotunneilla soittimesta riippumatta opiskellaan musiikkia nimenomaan oman soittimen tueksi ja tukemana eikä irrallisena osana. Tämän lisäksi säveltäminen ja improvisointi tulevat integroidusti osaksi kaikkea oppimista instrumenttitunnilla, yhteismusisoinnissa ja musiikin perusteiden tunnilla (Kuikka 2018).

Sibelius-Akatemian esittävän säveltaiteen professori Kari Kurkela korosti jo 1990 lapsen musiikkisuhdetta ja kirjoitti kirjassa *Mielen maisemat ja musiikki* seuraavasti. Musiikin tekeminen lapsen harrastuksena on nähdäkseni onnistunut, jos se kykenee antamaan lapselle syvällisiä onnistumisen elämyksiä. (Kurkela 1997.) Opinnot tukevat oppilaiden luovan ajattelun ja osallisuuden kehittymistä. Taiteen perusopetus vahvistaa oppilaiden identiteettien rakentumista ja kulttuurisen lukutaidon kehittymistä (Opetushallitus 2017).

Kun musiikin tekijä voi riemuita kehitymisestään, olla aidosti ylpeä osaamisestaan, kun taito ja kyvykkyys synnyttävät voitonriemua ja voiman tunnetta ja tekeminen tuottaa tyydytystä taitojen rajallisuudesta huolimatta, syntyy sananmukaisesti mahdollisuus toteuttaa itseään vapaasti musiikin parissa (Kurkela 1997). Uudessa opetussuunnitelmassa ei määritellä erikseen mitä on opetettava, mutta

sen sijaan eri osa-alueet on erikseen mainittu kuten säveltäminen ja improvisointi (Opetushallitus 2017).

Hallussani on lisäksi luentomateriaali, joka oli käytössä Kari Kurkelan musiikkioppilaitosten rehtorien johtamistaidon kursseilla vuonna 1993. Siinä Kurkela kirjoittaa seuraavasti: ”Musiikin välityksellä ihminen voi ilmentää omaa itseään ja luoda myönteisesti vaikuttavia merkityssisältöjä elämäänsä. Vastaavasti musiikkikasvatuksen tehtävä on kehittää oppilaassa valmiuksia, joiden avulla hän tavoittaa myönteisiä musiikillisia todellisuuskokemuksia.” Kurkela jatkaa vielä, että ”Musiikkikasvatuksen tehtävä on tuottaa hyvä suhde oppilaan ja musiikin välille. Näin musiikkikasvatus tukee hyvän elämän ja onnen syntymistä.” (Kurkela 1993). Kurkelan materiaalissa oleva teksti on vuodelta 1993, mutta vuoden 2017 opetus suunnitelmassa on selkeästi samankaltaisuuksia.

Mitkä asiat ovat konkreettisesti muuttuneet opetussuunnitelmissa vuosien varrella?

Isoin muutos kahden viimeisen opetussuunnitelman välillä on ollut tasosuoritus-ten jääminen pois sekä arvostelun muuttuminen numeraalisesta sanalliseksi. Taso ja etenemistä seurataan muilla tavoilla, joka antaa vapauksia oppilaalle ja opettajalle.

Arvioinnin luonne ja sen tavoitteet ovat kuitenkin säilyneet ennallaan: arvioinnin on määrä olla kannustavaa, vuorovaikutteista, jatkuvaa, monipuolista, rakentavaa ja tervettä itsetuntoa kasvattavaa. Uutena lisämausteena on se, että palautteessa on määrä keskittyä erityisesti oppilaan yksilöllisiin vahvuuksiin, mikä liittyy muuttuneeseen oppimiskäsitykseen (Miettinen 2018).

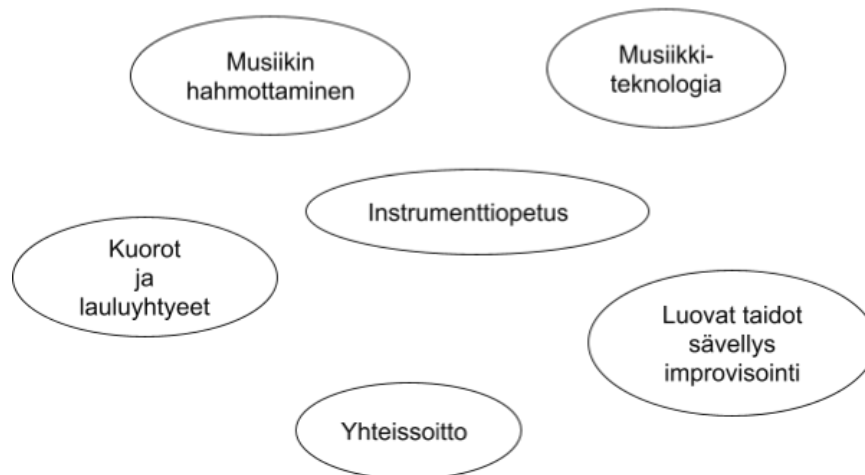
Uudessa opetussuunnitelmassa luodaan uudenlaisia oppimisympäristöjä, joilla pyritään tukemaan monipuolista oppimista. Oppimisen arviointia voi tapahtua monessa paikassa ja tasolla esimerkiksi etäopetuksessa videolta, oppilaan bändissä, kauppakeskuskonsertissa – ei siis ainoastaan oppitunnilla (Kuikka 2018).

Tämä luo myöskin opettajien yhteistyölle paremmat puitteet. Oppilaat pääsevät harjoittelemaan käytännön kautta, jolloin selkeä yhteys opitun ja käytännön välille muodostuu. Esimerkiksi sävellyskurssilla sävelletty kappale soitetaan ensin soitotunnilla. Kappale esitetään konsertissa, jossa siitä tehdään äänite ja muokataan musiikkiteknologian tunnilla julkaistavaan muotoon.

Vanhassa opetussuunnitelmassa opinnot ovat olleet instrumenttikeskeisiä eteneminen tietyn kaavan mukaista (Kuvio 2), Uudessa opetussuunnitelmassa opinnot muuttuvat valinnaisemmaksi. (Kuvio 3) Tämä tarkoittaa sitä, että reitti opintojen suorittamiseen on oppilaan itse valittavissa. Opiskelua pyritään kehittämään monipuolisesti niin, että syventäviin opintoihin mennessä oppilas voi halutessaan painottaa esimerkiksi säveltämistä, musiikkiteknologiaa tai instrumenttitaitojen parantamista. Valinta on oppilaalla ja enää ei ole yhtä oikeaa reittiä edetä opinnoissa.

Kuvio 2. Vanhan opetussuunnitelman mukainen eteneminen, joka on instrumenttikeskeistä.

Kuvio 3. Uuden opetussuunnitelman mukainen malli, jossa eteneminen on oppilaslähtöistä ja voi liikkua vapaammin opintokokonaisuudesta toiseen

Uudessa opetussuunnitelmassa ei myöskään puhuta enää aineista, vaan opintokokonaisuuksista, joita oppilas suorittaa.

Miettinen kirjoittaa opinnäytetyössään seuraavasti. Entisenlaisille, erillisille musiikin perusteille (eli "teoriaopetukselle") ei ole siis erikseen varattua tuntikiintiötä, vaan aiemmin musiikin perusteille asetetut tavoitteet on sulautettu osaksi muita tavoitteita. Uudistusten toimeenpaneminen edellyttää oppilaitoksilta ja opettajilta huomattavaa työpanosta ja uudenlaista ajattelutapaa. Se saattaa aiheuttaa myös lisäkoulutuksen tarpeen opettajistossa, erityisesti esim. improvisaation ja säveltämisen osalta. (Miettinen 2018.)

Uuden opetussuunnitelman vastaanotto on ollut monessa oppilaitoksessa tunteita herättävä ja pitkä prosessi.

Sanna Saimi Kuikka kirjoitti vuonna 2018 Metropolia Ammattikorkeakoululle opinnäytetyön: Muutoksen matkassa musiikkioppilaitoksessa.

Opinnäytetyö on kirjoitettu työyhteisön sopeutumisesta taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaprosessiin ja se keskittyy opetussuunnitelmatyöhön Palmgren-konservatoriossa. Palmgren-konservatorion sisällä heräsi kysymyksiä ja monenlaista huolta liittyen uudistuksiin. Samanlaisia kysymyksiä on noussut

esille omassa musiikkioppilaitoksessa, jossa vastaanotto on ollut osaksi vastustavaa ja negatiivissävytteistä, mutta osaksi myös tervetullutta.

Kun Palmgren-konservatoriossa työryhmän esitys vietiin opettajien nähtäväksi, moni opettaja näki valinnaisuudessa uhkakuvia ja pelkoa oman työnsä vähenevän suhteen. Ajateltiin, että jos oppilaat saavat valita erilaisia opintokokonaisuuksia mieltymystensä mukaan, he eivät valitsisi enää esimerkiksi ryhmäaineita kuten musiikin perusteet tai orkesterisoitto. Ryhmäaineiden opettajat kokivat todellista pelkoa oman työnkuvansa muuttumisesta (Kuikka 2018). Samantyyppiset ovat olleet kokemukset ja vastaanotto omassa oppilaitoksessani ja opetussuunnitelmaan liittyvissä kokouksissa. Huoleen reagoitiin lauseella: ”Tehkää aineestanne mielenkiintoinen niin oppilaat valitsevat aineenne” Opettajat ovat sen lisäksi, että tunnit vähenisivät huolissaan myös siitä, että oppilaat eivät opi tarvittavia asioita valinnaisuuden takia, jolloin tasolta toiselle eteneminen hidastuu ja vaikeutuu.

Opetushallituksen tekemien opetussuunnitelman perusteiden mukaan kaikki musiikkioppilaitokset tekevät omat oppilaslähtöisen opetussuunnitelman, mutta päähuolenaiheeksi Kuikan omassa oppilaitoksessa olikin muodostunut muuttuva opettajuus, mahdollisesti vähenevät oppilaat ja työtunnit. OPS-työstä olikin tullut opettajalähtöistä ja oli unohtunut oppilaslähtöisyys. (Kuikka 2018.) Kuikan saamien negatiivissävytteisten vastausten lisäksi omassa oppilaitoksessani nousi esille opettajien työmäärän nousu liittyen uuden opetussuunnitelman yksilöllistämiseen ja kurssitutkintoihin vahvasti nivoutunut ohjelmistoluetteloiden puuttuminen.

2.2 Opetussuunnitelma ja opetuksen suunnittelu

Opetussuunnitelma johdattaa koulumaailmassa oppilaan etenemistä riippumatta siitä, onko kyseessä peruskoulu vai tavoitteellisesti etenevää taiteen perusopetusta tarjoava muu oppilaitos. Opetustyössä mietitään, millaisia lapsia milloinkin on ryhmissä, jolloin voidaan yksilöllistää ja muokata opetusta lasten tarpeisiin

sopivaksi. Jotta taideaineiden opettamista ymmärrettäisiin paremmin, täytyy jokaisen musiikkipedagogin olla ajan tasalla myös koulun perustasolla tapahtuvasta opetuksesta, muuttuvasta ja kehittyvästä pedagogiikasta ja tietenkin oman aineen piirteistä musiikkikasvatuksessa.

Opetussuunnitelma on aikakaussittain, valtioittain tai näkemyksittäin sisältänyt hieman eri asioita. Tavallisimmin opetussuunnitelmaan on kuulunut neljä pääosaa: tavoitteet, oppisisällöt, toteutus ja arviointi (Uusikylä & Atjonen 2005, 51). Voimassa olevassa opetussuunnitelmassa, jota musiikkia tavoitteellisesti opettavat oppilaitokset seuraavat, on määritelty juuri nämä neljä asiaa. Opetushallitus antaa ohjeet, joita noudatetaan. Siinä käydään aikaisemmin mainitut osat monesta näkökulmasta yksityiskohtaisesti läpi ja varmistetaan, että työtä tehdään edelleen oppijalähtöisesti.

Opetussuunnittelu ja opetussuunnitelman kirjoittaminen edellyttää kokemukseni mukaan oppilaitoksen sisällä avointa arvokeskustelua. Yhdessä määritellyt arvot luovat pohjan opetussuunnitelmaan kirjatuille opetuksen käytännöille, esimerkiksi opintojen tavoitteille, jotka ovat tärkeä ja keskeinen osa opetussuunnitelmaa. Tavoitteet ohjaavat opetuksen suunnittelua, opetuksen toteutusta, antavat arvioinnin perustan ja parhaimmassa tapauksessa ohjaavat myös oppijan ponnistelua (Uusikylä & Atjonen 2000, 60–61).

Opetussuunnitelmaan ja opetuksen suunnitteluun ovat useat kasvatuksen asiantuntijat ottaneet kantaa lukemissani teoksissa, ja opettajana olen tehnyt havaintoja oppilaiden oppimistavoista suhteessa opetussuunnitelmaan. Opetussuunnitelmatyössä mietitään sitä, millainen suunnitelman pitää olla, mutta myös siitä, miten voidaan ottaa enenevässä määrin huomioon heidät, kenen kanssa työskennellään.

Opetussuunnittelussa työpaikallamme on pitänyt muistaa, että opettajan suunnitelma ja oppilaan kokema opetussuunnitelma eivät ole välttämättä samanlaisia. Uusikylä ja Atjonen puhuvat myös monen tasoisesta opetussuunnitelmasta: toimeenpantu opetussuunnitelma on opettajan tulkinta kirjoitetusta, virallisesta opetussuunnitelmasta.

Oppilaiden oppimistulokset eli toteutunut opetussuunnitelma voi olla todellisudessa kovin erilainen kuin alun perin oli tarkoitus. Näiden lisäksi opetukseen vaikuttaa piilo-opetussuunnitelma eli opetuksen ne vaikutukset, joita ei ole varsinaisesti tarkoitettu tai suunniteltu (Uusikylä & Atjonen 2000, 48–49).

Opettaja on kasvattaja ja vaikuttaa aina esimerkillään. Siksi on tärkeää hahmottaa opetuksen tavoitellut vaikutukset ja mahdolliset piilovaikutukset (Leino & Leino 1995).

Opetushallitus säättää opetussuunnitelman, mutta itse opettaja on suunnitelman toteuttaja. Opettaja tulkitsee ja soveltaa oman arvomaailmansa ja koulutuksensa pohjalta opetussuunnitelman antamia ohjeita ja tekee niistä omanlaisensa. Opetussuunnitelmassa ilmaistaan yleensä oppilaitoksen tavoitteet ja oppiaines sekä oppilasarvioinnin periaatteet (Uusikylä & Atjonen 2000).

Anna-Kaisa Mäkelä ja Noora Suominen kirjoittivat opinnäytetyön Oulun ammattikorkeakoulun musiikin tutkinto-ohjelmää varten keväällä 2020. Työtä varten he suorittivat kyselyn, jossa selvitettiin pääasiassa vastaajien kokemuksia 1960–1980-lukujen musiikinopetuksesta ja sen vaikutusta tähänhetkiseen. Miten omat kokemukset vaikuttavat suhtautumiseen tähänhetkiseen opetukseen. Voisiko opetussuunnitelman uusiminen vaikuttaa positiivisesti ja kultaa muistot?

Yhdessä heidän kysymyksesssänsä haluttiin selvittää, koettiinko oppilaan ja opettajan roolia uusissa taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa muuttuneen rooliasetelman vastaajien omiin kokemuksiin verrattuna ja millaisena mahdollinen muutos näyttäytyi. Vastaajista lähes kaikki kokivat rooleissa tapahtuneen muutosta. (Mäkelä & Suominen 2020.)

Suorittamassani kyselyssä selvitin omien kokemusten vaikutusta asenteisiin nimenomaan musiikin hahmotusaineita kohtaan ja vastauksilla oli selkeä negatiivinen sävy. Useampi vastaus koski sitä, että yhteys soittamiseen puuttui ja opetus oli tylsää ja teoreettista pakkopullaa. Kyselyyn vastaajina oli opettajia, vanhempia

ja aikuisia oppilaita. Kysymykseen siitä tietävätkö he, miten opetus on muuttunut vastaukseksi tuli joitakin selkeitä muutoksia ja opetustapoja. Osa vastaajista tiesivät, että jotain on muuttunut, mutta eivät tiedä tarkkaan mitä tai miten.

Mäkelän ja Suomisen kyselyssä näkyivät myös negatiiviset kokemukset omilta kouluajoilta sekä pelko opettajaa kohtaan. Opettajan toimintaa kuvailtiin sanoilla ”määräillä” ja ”auktoiteetti”. (Mäkelä & Suominen 2020.)

Mäkelän ja Suomisen kyselyssä uusina asioina aiempaan verrattuna nähtiin erityisesti oppilaan kiinnostuksen kohteiden huomiointi sekä vahvasti opettajavetoisen työskentelyn väheneminen. Samanlaisia vastauksia sain omassa kyselyssäni. Monet vastaajista myös kokivat, että nykyisessä mallissa oppilasta kannustetaan enemmän. Suurin osa vastaajista olikin vahvasti sitä mieltä, että muutosta on tapahtunut positiiviseen suuntaan. (Mäkelä & Suominen 2020.) Esille nostettiin kuitenkin myös joitakin huolenaiheita ja mahdollisia heikkouksia uudesta asetelmasta. Jotkut vastaajista kokivat, että oppilaan aktiivinen rooli ja oman opiskelun hallinta voivat olla osalle oppilaista haastavia asioita. Samantyyppiseen kysymykseen omassa kyselyssäni tuotiin esille ero opettajissa ja opetustavoissa. Mäkelän ja Suomisen kyselyssä vastauksissa todettiin myös, että tavoitteiden asettaminen voi olla hankalaa, jos oppilas ei ole motivoitunut opiskeluun. (Mäkelä & Suominen 2020.)

Opetussuunnitelman sisällön ja tavoitteiden taustalla on oletus oppimisen arvoista. Tämä ajatusmalli tuli esille oman opettajuuden alkuaikana lukiessani Koskenniemen ja Hälisen kirjoittaman kirjan Didaktiikka. Tavoitteet vaikuttavat opetuksen käytäntöön, mutta tavoitteiden käyttö opetuksen kriteereinä edellyttää, että ne on ilmaistu selvästi ja yksiselitteisesti. (Koskenniemi & Hälinen 1978.)

3 KASVAVA JA MUUTTUVA MUSIIKKIPEDAGOGI

3.1 Perusteista käytäntöön

Musiikkioppilaitoksessamme oppilas voi osallistua yksilöopetukseen valitsemassaan instrumentissa, yhteismusisointiin ja musiikin hahmotusaineisiin. Valittavana on myös monia muita aineita kuten musiikkiteknologia ja sävellyks. MUHA-aineet pyritään enenevässä määrin integroimaan osaksi yhteistä oppimista eikä pitämään erillään oppilaitoksen sisällä muusta oppimisesta. Tärkeää on, että niin oppilaat kuin opettajat löytävät yhteyden yksilöopetuksen ja ryhmäaineopetuksen välillä ja että kaikki asianosaiset pyrkivät toimimaan kohti musiikin kokonaisvaltaista oppimista.

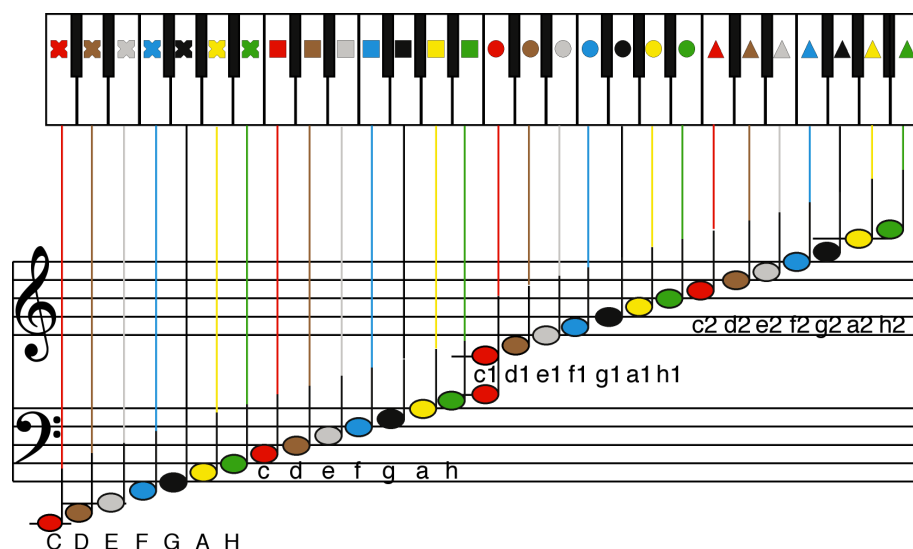
Voimassa olevassa opetussuunnitelmassa oppilas on keskeinen ja toimiva tekijä. Pakollisuus eri aineisiin on poistunut ja oppilaille on enemmän valinnan vapautta. Käytännön tasolla se tarkoittaa valinnan vapautta liittyen omaan polkuun suorittaessaan opintoja.

Miettinen kirjottaa opinnäytetyössään seuraavasti. Yksilöllisten opintosuunnitelmien ja oppilaan kiinnostuksen kohteiden huomioimista helpottaa edelleen se, että opintokokonaisuuksien tarjontaan voi sisältyä keskenään vaihtoehtoisia opintokokonaisuuksia. Tämä ainakin ideaalimaailmassa antaa oppilaille enemmän vaihtoehtoja itselleen mielekkäiden ja kiinnostavien opintojen valintaan. (Miettinen 2018.)

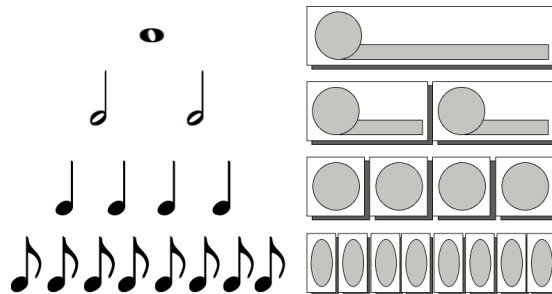
Opetussuunnitelma itsessään ei vielä määritä opettamisen tyyliä vaan ainoastaan asiasisällön. Oppimistyyliä on monenlaisia kuten visuaalinen, auditiivinen tai kinesteettinen oppimistyyli. Myöhemmin työssäni esille tuotu opetustapa, jota itse käytän, tukee visuaalista oppimistyyliä. Jokainen opettaja valitsee itselleen sopivan opetustyylin. Vikman kirjoittaa toimintatutkimuksessaan Kuvionuottimenetelmän ulottuvuudet pianonsoiton alkuopetuksessa visuaalisesta oppimisesta mm. seuraavasti. Nuotinluvussa visuaalinen hahmotus on tärkeää, jotta

nuottikuvasta saisi oikean informaation soittamista varten. (Vikman 2001.) Vikman tuo esille myös ajatuksen siitä, että visuaaliset mielikuvat ovat yhteydessä mm. nuottikuvaan ja tunteisiin. Visuaalinen oppija hyödyntää värejä ja muotoja oppimisen tukena. Oppija saa tietoa ulkomaailmasta aistien avulla, mutta aistit ovat yhteydessä myös ajatteluun, mieleen painamiseen ja kaiken sen tiedon prosessointiin. (Vikman 2001.) Eri ihmisillä painotus on eri paikoissa. Osa oppii ensisijaisesti näkemällä, toinen kuulemalla ja kolmas tekemällä.

Visuaalinen oppimistapa, josta itse olen saanut vaikutteita, on kuvionuottijärjestelmä. Kuvionuottijärjestelmän on kehittänyt musiikkiterapeutti Kaarlo Uusitalo, ja menetelmän kehitystyössä on aktiivisesti mukana ollut musiikkipedagogi Markku Kaikkonen. Molemmat työskentelevät Helsingissä musiikin erityispalvelukeskus Resonaarissa. Kuvionuotit ovat keskeinen osa Resonaarissa toimivan musiikkikoulun soitonopetustyötä. Kuvassa 1 näkyy kuvionuottien tarkempi väri- ja kuviomalli. Kuvionuotit kertovat tarkan ja yksityiskohtaisen tiedon nuotin sijainnista ja pituudesta. Eri oktaavialoilla on erilainen merkki, ja aika-arvon kertoo nuotissa kuvion perään tuleva nelikulmio, kuten kuvassa 2. Kuvionuottimenetelmä tarvitsee tuekseen soittimeen liimattavat tarrat, joista on yksinkertaista soittaa kirjoitettua nuottia vastaava sävel ja määrittää sen pituus.

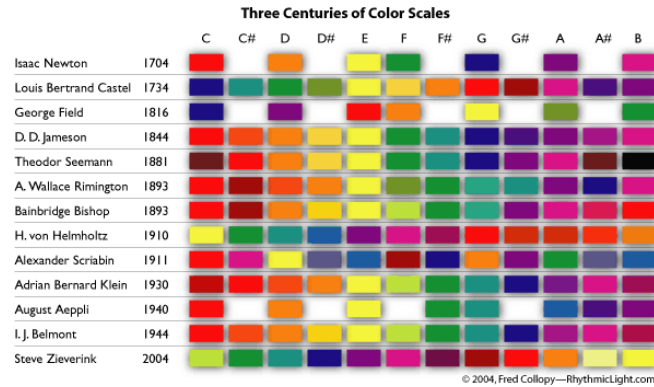
Kuva 1. Kuvionuottitarrojen merkitseminen koskettimistolle ja kuvionuottien vastaavuudet perinteisessä nuottikuvassa (Kaikkonen & Uusitalo 2005, 8).

Kuva 2. Vasemmalla perinteinen nuottien merkitsemistapa ja oikealla kuvionuottien aika-arvot (Kaikkonen & Uusitalo 2005, 8).

Resonaarissa on tehty pitkä uran erityistukea vaativien oppilaiden parissa. Kaikkonen käyttää Resonaarissa opiskelevasta oppilaasta sanaa muusikko. Muusikko oppii ja harjoittelee kuvionuoteista. Kuvionuoteissa annetaan valmiiksi värin perusteella nuotti, mitä on tarkoitus soittaa, ja samalla myös oktaavia. Samalla pystyy lukemaan myös sen, minkä pituinen nuotin odotetaan olevan.

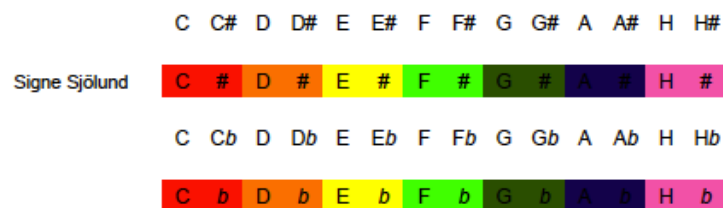
Kuvionuottiajattelu erityisoppilaille antaa hyvän näytön siitä, miten värit antavat mahdollisuuden oppia soittamaan ja nimenomaan niin, että se on mahdollista kaikille musiikista kiinnostuneille. Kuvionuotit ovat kuitenkin vain yksi tapa monista. Fred Collopy on kerännyt monilta vuosisadoilta värien kautta musiikkia hahmotaneiden tiedemiesten, artistien ja muusikoiden värikartan samaan kuvaan. (Collopy 2004.) Monet eri alojen ihmiset ovat yrittäneet löytää äänen ja värin välisen yhteyden (Kuva 3). Merkittävänä Collopyn keräämässä kaavassa pidän sitä, että punainen on monessa eri metodissa C nuotti ja useasti keltainen on E nuotti. Muitakin samankaltaisuuksia on ollut monilla aikaisemmilla väriajattelua toteuttaneilla. Kuvan 3 perusteella tietyt nuotit vaikuttaisivat siis useasti olevan samanvärisiä.

Kuva 3. Fred Collopy'n 2004 keräämä malli tieteilijöiden, artistien ja muusikkojen käyttämistä väreistä yhdistää ääni ja väri.

Kaikkonen yhdistää äänet ja värit muusikoiden oppimisen tueksi ja kuvionuottiajattelu on otettu käyttöön melko laajasti eri oppilaitoksissa. Kuvionuottiajattelussa nuotti C on punainen kuten monissa muissa ajattelutavoissa.

Omassa opetuksessani olen lähtenyt muokkaamaan väriajattelua ajatellen, kuinka paljon halutaan, että jokainen väri tai kuvio antaa tietoa kustakin nuotista oppilaalle. Olen valinnut värit Boomwhackersseista¹ ja nimenomaan putkien kantäsävelistä (Kuva 4). Kuvasta 4 näkee, että käytössä ovat värikartasta päävärit ja kuten useimmissa muissakin väriajattelun tavoissa käyttämässäni tavassa C on myös punainen.

Kuva 4. Värit nuottien takana.

¹ Boomwhacker on kevyt, ontto, värikoodattu muoviputki, joka on viritetty pituudeltaan musiikilliseen korkeuteen. Boomwhackereita käytetään soittimina lyömäsoittimien perheessä.

3.2 Prosessi värien takana

Resoraarin käyttämässä kuvionuottiajattelussa saadaan yhdestä kuviosta valmiina tietoa sen verran paljon, että käytännössä nuottien sijoittelu nuottiviivastolle ei ole enää tarpeen, vaikka toki suositeltavaa. Tämä tapa tukee erinomaisesti erityistarpeisia oppijoita musiikin kokonaisvaltaisessa harrastamisessa. Kuvionuotteja pystyy lukemaan ilman nuottiviivastoa, tuntematta nuottiavaimia tai tietämättä edes nuottien kantasäveliä nimeltään. Nuotit löytyvät etsimällä vastaava kuvio ja väri nuottikirjasta sekä soittimeen sijoitetusta tarrasta. Näin pystytään soittamaan monilla eri soittimilla, kuten pianolla, bassolla ja rummuilla. Tämä on erinomainen tapa oppia ja saada musiikin opiskelu mahdollistettua monille erilaisille opiskelijoille, mutta juuri omaan oppilaskuntaan tämä vaihtoehto ei ole kyllin haastava. Tästä syystä olen muokannut värejä omaan työhöni sopivimmiksi. Tavoitteenani värinuottiajattelussa on oppilaan oppimisen tukeminen niin soittotunneilla kuin myös musiikin hahmottamisaineiden tunneilla, antamatta opiskeluun kuitenkaan liikaa valmiita vastauksia tai helppoutta. Oppiminen ei mielestäni ole sitä, että tallennetaan valmis tieto ja tulostetaan se – eli se ei ole pänttäämistä ja toistamista. Oppiminen on prosessi. Olennaisinta tehokkaassa ja kokonaisvaltaisessa musiikin oppimisessa on saadun tiedon ymmärtäminen, kehittäminen ja soveltaminen. Uuden asian jäsentäminen ja jokaiselle oppilaalle sopivalla tavalla esiteltynä on avainasemassa hyvien tuloksien saavuttamiseksi.

Kysymys ei ole musiikin teoriasta irrallisena osana muusta musiikin opiskelusta, vaan enemmänkin käytännöstä ja soveltamisesta omaan soittimeen sopivaksi. Tätä tavoitetta tukee Boomwhackersseista saatu värimaailma.

3.3 Haasteet opettajan ja oppilaan näkökulmasta

Opettajan, joka on työskennellyt omalla tavallaan jo isoimman osan elämästään, voi olla vaikea lähteä kokeilemaan uutta opetustapaa, jossa nuotit eivät ole vain mustia perinteisiä nuotteja, vaan niillä on myös jokaisella omat värit. Useasti olen törmännyt ennakkoluuloihin ja ennakoasenteisiin monenkin uudistettavan asian

tiimoilta, ja tämä on ollut yksi näistä. Värien kautta opettamiseen sain kritiikkiä myös toiselta haastateltavaltani. Olen saanut kuulla, että värinuotit voi rinnastaa leikkimiseen tai pelleilyyn, vaikka oman kokemuksen mukaan visuaalinen ulkonäkö vaikuttaa positiivisesti oppimistuloksiin ja nuottien muistamiseen. Täytyy myös muistaa, että värinuotit ovat vain nuottikuvan opettelun tukena, ja siitä luovutaan pikkuhiljaa, kun nuotit ovat löytäneet paikkansa viivastolla ja oppilas oppinut hahmottamaan nuottien paikat. Omassa oppilaitoksessa olen törmännyt seuraavanlaiseen ongelmaan. Uusi opetussuunnitelma jakaa opettajat kahteen ryhmään. Toiset näkevät uuden opetussuunnitelman isona työtaakkana, koska isojen raamien sisällä on paljon liikkumavaraa omalle toteutukselle opettajana ja toiset näkevät vastaavasti tämän uudistuksen hyvänä ja luovuutta edistävänä asiana. Uusi opetussuunnitelma mahdollistaa opettajille isomman liikkumavaran opetustyössä, koska opetusta ei arvioida enää numeraalisesti ja tasolta toiselle etenemistä ei mitata ainoastaan kurssitutkinnoilla. Uudessa opetussuunnitelmassa ovat myös luovat taidot nostettu paremmin esille.

Värinuoteista opiskelu ei sovi aivan kaikille. Jos oppija ei kuulu visuaaliseen oppijajoukkoon, silloin tästä tavasta ei välttämättä ole oppimisen kannalta juurikaan hyötyä, vaan se voi aiheuttaa kokemuksen mukaan jopa turhautumista. Kielitoimiston sanakirjan mukaan visuaalinen tarkoittaa näköaistia koskeva, siihen perustuva, näkö-; näkyvä. Visuaalinen oppija oppii siis asioita useasti havainnollistamalla, tarkkailemalla ympäristöä ja lukemalla. Visuaalinen oppija kiinnittää erityisesti huomiota siihen, miltä asiat näyttävät. Värien kautta oppiminen ei sovi, jos oppilaalla on värisokeus.

Tärkeimmät pedagogiset kysymykseni ovat, mitä haluan oppilaiden oppivan, mihin he voivat opittua käyttää ja miten värit auttavat parhaaseen lopputulokseen pääsemisessä. Opettajan on hyvä tukea oppilaan oppimista niin, että oppilas osaa soveltaa opittua tietoa ja taitoa monissa erilaisissa tilanteissa. Tärkeää on se, että oppilas ymmärtää, miksi tiettyjä asioita opiskellaan, miksi niitä opiskellaan tietyssä järjestyksessä ja miten se saadaan konkreettisesti tukemaan oman

soittimen opiskelua. Tavoitteena on musiikkiharrastuksen jatkuminen itsenäisesti vuosien päähän.

3.4 Yhteistyö soitonopettajien ja ryhmäaineopettajien välillä

Oppilaista on tullut uuden opetussuunnitelman mukaisesti päätöksen tekijöitä, jolloin vuoropuhelu oppilasta opettavien opettajien ja huoltajan välillä korostuu. Oppilasta kannustetaan esteettisen ja luovan ajattelun sekä sosiaalisten taitojen kehittämiseen. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaan lähtökohdat ja kiinnostuksen kohteet. (Opetushallitus 2017.) Näkisin tämän tarkoittavan sitä, että kaikki oppilasta opettavat opettajat sopivat yhteisesti oppilaan kanssa opintojen etenemisestä ja tavoitteista. Yhteistyöhön viittaa mielestäni myös seuraava. Avointa ja rakentavaa vuorovaikutusta tarvitaan sekä oppilaitosyhteisön sisäisessä että huoltajien ja muiden tahojen kanssa tehtävässä yhteistyössä. (Opetushallitus 2017.) Enää kun ei ole tiettyä suoraa linjaa opinnoille yhteistyön painoarvo nousee, jotta oppilaitos pystyy tarjoamaan monipuolista opetusta.

Maaliskuussa 2022 haastattelin oman oppilaitoksen kahta soitonopettajaa. Asettelin kysymykset niin, että vastanneiden opettajien henkilöllisyyttä eikä heidän opettamiaan aineita voi tunnistaa vastauksista.

Ensimmäisessä kysymyksessä halusin tietää millaiset ovat olleet heidän omat kokemuksensa musiikin teorian opiskelusta. Molemmat kollegat vastasivat melko samalla tavalla. Kummallakaan ei ollut hyviä kokemuksia, koska ”tunneilla käytiin, jotta sai suoritettua soittimella seuraavia tutkintoja” ja ”sitä opetettiin kuin matematiikkaa” Molemmat vastaajista kokivat tunnit pakkopullaksi ja erittäin irralliseksi osaksi muuta soittoharrastusta. Ei nähty yhteyttä soittamisen ja MUHA-aineiden välillä tai tarpeellisuutta.

Toisella kysymyksellä halusin tietää, että ovatko omat kokemukset vaikuttaneet omaan opettamiseen tai siihen suosittelvatko he ryhmiin osallistumista perustuen omiin negatiivisiin kokemuksiin. Molemmilla on olleet tietyt ennako-

oletukset, mutta ovat pikkuhiljaa huomanneet aineen opetustapojen muuttuneen oppilasystävällisemmäksi. Molemmat mainitsevat eri opettajien välillä olevan isoja eroja tavasta, jolla he opettavat, joka ei sinänsä ole huono asia, kunhan liikkuu kehityksen mukana eteenpäin. Toinen opettajista on suositellut ryhmiäni, mutta toinen on kuitenkin sitä mieltä, että kaiken tarvitseman saa soittotunnilla.

Nyt kun uutta opetussuunnitelmaa on käytetty reilu puoli vuotta, kysyin, miten uusi OPS on vaikuttanut heidän työhönsä vai onko vaikuttanut ollenkaan. Toinen opettaja on jäänyt kaipaamaan selkeitä kurssitutkintoja ja numeraalista arvostelua, koska sanallinen teettää enemmän työtä. Toinen opettajista koki, että nyt onnistuu paremmin jokaisen oppilaan omantahtinen eteneminen ja jää tilaa toisenlaiselle tekemiselle. Jatkokysymys koski uuden opetussuunnitelman mukaista MUHA:n opiskelua ja ovatko he tietoisia, miten se on meidän oppilaitoksesamme muuttunut. Toinen kollegoista tiesi kertoa, että tunneilla on harjoiteltu asioita enemmän oppilaita kiinnostavalla tavalla. Oppilaat olivat kertoneet miten musiikkipelit, iPadit ja tietokoneet ovat olleet osana opiskelua. Oppilas oli myös tuonut itse säveltämänsä kappaleen soittotunnille. Toinen opettajista ei ollut ehtinyt tutustua uuteen MUHA opetussuunnitelmaan.

Yhteistyöhön liittyvällä kysymyksellä halusin tietää, miten heidän mielestään olisi mahdollista parantaa MUHA:n ja soitonopetuksen yhteyttä, jotta se olisi myös oppijalähtöistä. Oppijalähtöisyys on noussut esille myös monissa opettajainkokouksissa. Tähän kysymykseen sain kaksi hyvin erilaista vastausta. Toinen opettajista sanoi yhteistyöstä esimerkiksi haasteiden läpikäymisen liittyen yhteiseen oppilaaseen ja materiaalin jakaminen suuntaan ja toiseen. Hän mainitsi myöskin erilaisten harjoitteiden antamista läpi käytäviksi soittotunnilla omalla instrumentilla, kun ne asiat ovat MUHA-tunnin jälkeen tuoreessa muistissa. Hän mainitsi vielä, että kun opettajat puhuvat samoilla termeillä samoista asioista on oppilaan helpompi ymmärtää miten asiat kuuluvat yhteen.

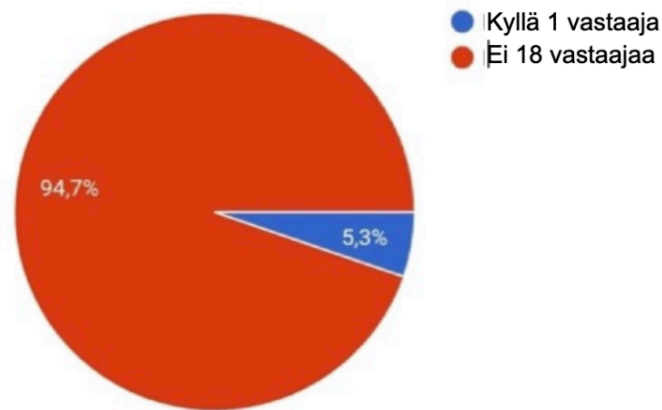
Toinen opettaja oli oppijalähtöisyydestä sitä mieltä, että nyt ei varmasti voida vaatia enää mitään, kun oppilas päättää ja valitsee mitä aineita tekee. Hän ei osannut mainita miten yhteistyötä tai oppilaslähtöisyyttä voisi parantaa.

Seuraavassa kysymyksessä halusin tietää mitä ajatuksia MUHA:n opiskeluheissä herättää nyt opettajan roolissa. Tässä sain hyvin erilaiset kaksi vastausta. Toisen kollegan mielestä MUHA on käytännössä oppilaan harjoitteluajasta pois, vaikka varmasti ihan hyviä asioita sillä käydään läpi. Toinen opettajakollega näkee MUHA-aineiden ehdottomasti tukevan oppilaan soittoharrastusta omista huonoista kokemuksista riippumatta.

Kysyessäni siitä, että ovatko heidän ajatuksensa tai asenteet muuttuneet viimeisten vuosien aikana sain lyhyet vastaukset. Toinen haastateltavista vastasi ”Vähän” ja toinen ”huomattavasti”.

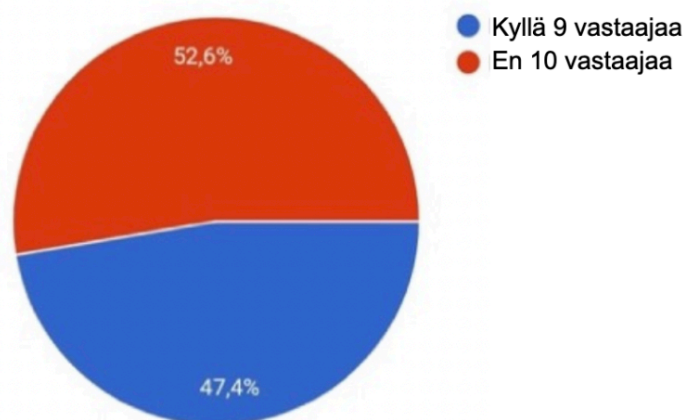
Molemmille kollegoille olen kertonut ja esitellyt omaa työtapaa opettaa juuri näiden värien kautta. Yhteistyötä toisen opettajan kanssa on tullut tehtyä aikaisemmin mm. materiaalin jakamisen kautta. Sama opettaja olisi halukas kokeilemaan käytössäni olevia värejä ja harjoitustapoja omilla pienillä soitto-oppilailta. Hän ei kuitenkaan koe, että haluaisi valmistaa niitä itse vaan voisi ottaa käyttöön, jos saa valmiin paketin ja selkeät ohjeet. Toinen opettaja ei ollut aivan niin vakuuttunut tämän toimivuudesta, mutta myönsi yhden yhteisen oppilaan oppineen nuotit nopeasti. Molemmilla kollegoilla heräsi mielenkiinto käymämme keskustelun jälkeen ja olisivat mielellään kuulemassa lisää.

Tekemäni anonyymin kyselyn mukaan 94.7% vastaajista koki, että soitonopettajat ja ryhmäaineopettajat eivät ole tehneet lainkaan yhteistyötä. Kyselyyn vastasi yhteensä 19 henkilöä. (Kuvio 4) Kertooko se meille jotain?

Kuvio 4. Vastaukset kysymykseen liittyen opettajien yhteistyön tekemistä.

Saman kyselyn perusteella monet oppilaat eivät ole myöskään ymmärtäneet soitonopiskelun ja musiikin hahmottamisen yhteyttä toisiinsa. (Kuvio 5) Vastaajista yli 50 % ei ole opiskellessaan ymmärtänyt yhteyttä musiikin teorian ja oman soitinopiskelun välillä.

Kuvio 5. Ymmärrys siitä, että MUHA ja soitonopiskelu liittyvät toisiinsa

Vastaajilla oli myös mahdollisuus kirjoittaa vapaasti ajatuksia liittyen MUHA:n opiskeluun. Yksi kyselyyn vastaajista kirjoitti seuraavasti: ”Hyvin irrallista tietoa, joka ei linkittynyt soittamiseen riittävästi.”

Samaan kyselyyn toinen vastaaja kirjoitti: ”Se ei kytkeytynyt instrumenttiin vaan oli erillistä.”

Samankaltainen vastaus tuli myös kolmannelta vastaajalta: ”Välillä se tuntui olevan liian kaukana siitä, mitä soiton opiskelu edellytti.”

Samankaltaisia vastauksia tuli usealta vastaajilta.

”Tuntui, että se ei liittynyt oikein mitenkään itse soittamiseen.”

”Opetus oli kovin teoreettista ja soittotunnista erillistä. Siitä syystä oppimiseen oli haastavaa motivoitua.”

”Yhteys soittamiseen puuttui, opetus oli tylsää ja teoreettista.”

”Piti pöntätä paljon asioita, ei edennyt ymmärryksen asteelle.”

Vastaukset kyselyyn kertovat selkeästi eri aineiden välisen yhteyden puuttumisesta ja on tärkeää, että se yhteys osataan oppilaalle tulevaisuudessa luoda, näyttää ja hyödyntää myös käytännössä. Jotta oppilas saisi parhaimman hyödyn oppilaitoksen tarjonnasta, täytyy opettajien tehdä paremmin yhteistyötä. Yhteistyö eri opettajien välillä voi tarkoittaa monia asioita. Pienin yhteistyö voi tarkoittaa jo sitä, että esimerkiksi soittomateriaalin pyytämistä soitonopettajalta ja jakamista soitonopettajien kanssa. Yhteistyötä on myöskin oppilaan edistymisen tai haasteiden läpi käymistä kaikkien oppilasta opettavien opettajien kanssa. Kokonaisuuden kehittäminen on isossa roolissa, ja esimiesten olisi hyvä avata keskusteluyhteys eri aineiden opettajien välille.

Varmasti myös vanhaa opetussuunnitelmaa noudattaessa on ollut yhteistyötä, mutta uuden opetussuunnitelman myötä siihen annetaan entistä enemmän mahdollisuuksia erilaisten projektien ja teknologian kautta.

3.5 Muutoksen taitteessa

Kyselyssä esille tulleet omat kokemukset vaikuttavat monen vanhemman ja soitonopettajan panostukseen MUHA-aineissa. Omat kokemukset ovat vahvoja ja muutos asenteisiin vie aikaa. Tämä negatiivinen ajatus teoriasta on monille lähtöisin omilta opiskeluvuosilta, jolloin opetus on ollut hyvin erilaista. Kuten kyselystä nousi esille teoriaa ei edelleenkään ymmärretä yhdistää käytäntöön.

Granström kirjoittaa omassa opinnäytetyössään seuraavasti. Kun toimintakulttuurin kuvaus puetaan sanoiksi, haasteena on laatia sellainen kuvaus, joka kattaisi musiikkioppilaitoksen kaiken toiminnan. Esimerkiksi kahden samassa musiikkioppilaitoksessa työskentelevän viulunopettajan opetus saattaa erota toisistaan hyvinkin paljon, vaikka molemmat pyrkivät noudattamaan yhteistä opetussuunnitelmaa. Tässä on kyse ”piilo-opetussuunnitelman” vaikutuksesta, joka on lähtöisin opettajan tai yhteisön arvopohjasta. Mielestäni toimintakulttuurin pukeminen sanoiksi vähentää ”piilo opetussuunnitelman” vaikutusta ja parhaassa tapauksessa yhdistää opettajien välistä yhteistyötä ja yhteisymmärrystä. Joka tapauksessa toimintakulttuurin pukeminen sanoiksi mahdollistaa musiikkioppilaitosten toimintakulttuurin käsitteellisen analyysin. (Granström 2021.)

Musiikin opetus kokonaisuudessaan on taitoskohtassa, ja opettajat saavat monilta osin enemmän vapauksia uuden opetussuunnitelman myötä, mutta toisaalta se tuo myös vastuuta laadukkaan musiikin opetuksen jatkumisesta. Musiikin hahmotus on kokonaisvaltaista eikä rajoitu vain MUHA-tunneille ja tästä syystä opettajat ovat haasteen edessä. Uuden opetussuunnitelman sisältöön vasta tutustutaan ja muokataan omaan opetuskulttuuriin sopivaksi. Ei ole helppo lähteä toteuttamaan uusia ja mullistavia uudistuksia niin sisällön kuin myös toimintatapojen osalta. Kyselyyn saadut vastaukset ja oppilaiden kanssa käydyt keskustelut viittaavat konkreettisiin uudistustarpeisiin. On tultu siihen pisteeseen, jossa on tarpeen opettajan ammatillisen kasvun ja avarakatseisuuden parantaminen. Opettajat ovat hakeutuneet ammattiinsa eri syistä, mutta opettamista pidetään useasti kutsumusammattina. Opettaja sitoutuu ammattia valittaessa ja sen aikana

oppilaitoksen arvopäämääriin ja oman ammatillisen kasvun kehittämiseen. (Leino & Leino 1997.) Tähän ajatukseen on helppo itseni samaistua.

4 TEORIASTA KÄYTÄNTÖÖN

4.1 Jokainen oppilas on yksilö

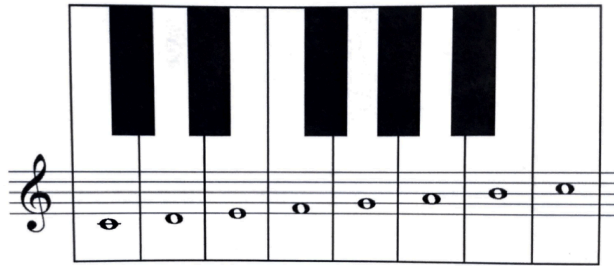
Ryhmäaineista tai yleisistä aineista puhuttaessa olen törmännyt tiettyihin haasteisiin opetuksessa. Jokaisen oppilaan tarpeiden näkeminen ja huomaaminen vaikeutuu, mutta meillä on silti pedagoginen vastuuta jokaisesta oppilaasta. Nykyisessä opetussuunnitelmassa on otettu hyvin huomioon oppijakohtainen vuorovaikutuksen taso. Opetussuunnitelma sanana antaa hieman vääristyneen kuvan siitä, että tämä on suunnitelma siitä millä tavalla opetetaan. Todellisuudessa se on suunnitelma siitä, miten oppilas oppii ja edistyy. Oppilaitoksemme uuden opetussuunnitelman mukaisesti jokaiselle oppilaalle asetetaan omat tavoitteet ja tehdään henkilökohtainen etenemissuunnitelma. Jokaisen oppilaan kohdalla otetaan huomioon erityistarpeet ja haasteet myös ryhmässä.

Uuden ryhmän aloittaessa opiskelun, tutustun oppilaiden lisäksi heidän instrumentteihinsa. Yleisten aineiden opettajan tehtävä on löytää jokaiselle oppilaalle ryhmässä hyvä tapa oppia ja pysyä motivoituneena. Kokemukseni mukaan opettajan toiminnalla ja opetustavoilla on suuri merkitys siinä, saako oppilas musiikista itselleen loppuelämän harrastuksen vai loppuuko innostus ennen kuin harrastus on päässyt kunnolla edes alkuun. Kaikki alkaa kuitenkin soitonopettajan ja yleisten aineiden opettajien yhteistyöstä, jolla saadaan mielestäni parannettu oppilaan ymmärrystä näiden kahden asian yhteenkuuluvuudesta. Tavoitteenani on joustava ja mielenkiintoinen opetus, jossa keskiössä on oppilaan tarpeet, oppilaitoksen asettamien raamien puitteissa.

4.2 Nuottien nimet ja oktaavialat

Nuottien nimet ovat alun perin peräisin aakkosista. Kantasäveliä eli pianossa valkoisia koskettimia löytyy yhdestä oktaavista 7 eri nimistä. Niiden lisäksi on korotettuja ja alennettuja nuotteja, jotka pianossa löytyvät mustilta koskettimilta

valkoisten koskettimien välistä. Kantasävelet on helpointa hahmottaa juuri pianon valkoisilla koskettimilla, vaikka oma soitin olisikin jokin muu kuin piano. (Kuva 5).

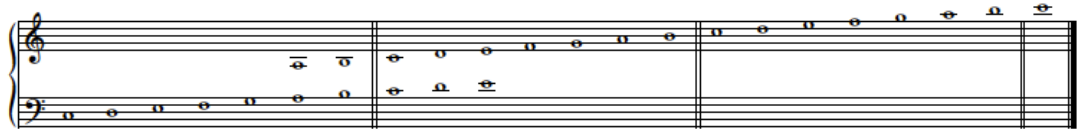
Kuva 5. Kantasävelet pianon koskettimilla ja nuottiviivastolla.

Tästä syystä otan itse pianon koskettimiston mukaan opiskeluun alusta alkaen. Kantasävelet sijaitsevat nuottiviivastolla viivoilla ja väleissä. Apuna käytetään myös apuviivoja, joilla saadaan viisiviivaista nuottiviivastoa laajennettua ylöspäin ja alaspäin eli ääniala laajenee korkeammalle ja matalammalle. Pianon mustat koskettimet tarvitsevat viivastolla eteensä joko korotusmerkin tai alennusmerkin.

Nuottien nimet C, D, E, F, G, A, H/B toistuvat peräkkäin aina uudestaan samassa järjestyksessä. Jokaisella nuotilla on oma paikkansa viivastolla, ja oktaavit erotetaan toisistaan oktaavialoilla. Viivojen ja välien laskeminen aloitetaan aina alhaalta ylöspäin. Korotus- ja alennusmerkeillä varustetut nuotit sijoitetaan viivastolle samalla tavalla. Jokainen nuotti on viivastolla sen omalla paikalla, mutta nuottia siirretään korotusmerkillä $\frac{1}{2}$ sävelaskelta ylöspäin ja vastaavasti alennusmerkillä $\frac{1}{2}$ sävelaskelta alaspäin.

Oktaavialoilla on omat määrätty nimet ja merkintätavat, jotta oikea nuotti osataan sijoittaa viivastolla oikeaan paikkaan. Oktaavialasta käytössä on yhdeksän eri oktaavia, jotka ovat matalimmasta korkeampaan lueteltuna subkontra-, kontra-, suuri-, pieni-, yksiviivainen-, kaksiviivainen-, kolmiviivainen-, neliviivainen-, ja viisiviivainen oktaavi. Ilman selkeää tarkennusta oktaavialasta on mahdotonta tietää, mistä nuotista on milloinkin kysymys. Käytössämme on monia eri nuottivaimia, ja tässä opinnäytetyössä käytän G- ja F-avainta, koska ne tulevat alkeisopetuksessa opeteltavaksi ensimmäisenä (kuva 6). Oktaavit kuten

subkontra-, kontra- ja suuri oktaavi merkataan isoilla kirjaimilla ja loput oktaaveista pienillä kirjaimilla. Lisäksi on käytössä pienet numerot nuotin oikeassa ylä- tai alakulmassa esimerkiksi c^1 , c^2 , c^3 . Näiden avulla osataan liikkua nuottikuvassa. Edellä mainittu tapa on käytössä Suomessa. Nuottien nimien opettelussa käytetään tukena aakkosia ja niiden järjestys. Koska aakkoset opetellaan kouluun mentäessä saadaan siitä tukea musiikin opiskelussa.

Kuva 6. Nuotit viivastolla eri oktaavialoilla f-avaimella ja g-avaimella.

4.3 Nuotteja vastaavat värit

Omaan työhöni idea tuoda värit MUHA:n opiskeluun lähti alun perin musiikkileikkikoulussa paljon käytössäni olleista Boomwhackereista. Boomwhackersien keksijä on amerikkalainen Graig Ramsel. Soitettavat putket ovat syntyneet aikoinaan erilaisista muovisista jämäputkista, joita Ramsel leikkasi pienemmiksi paloiksi kierrätystä varten. Eri pituisista putkista tulikin eri korkuinen ääni. Käyttämässäni väriajattelussa aakkosille eli kantasävelille on annettu tietyt värit, ja ne ovat peräisin nimenomaan putkien kantasävelistä. Toisin kuin kuvionuoteilla, voidaan tässä ajatella nuottikuvaa niin, että kaikki samannimiset nuotit ovat väriykseltään ja muodoltaan samanlaisia oktaavialasta riippumatta. Pidemmät putket ovat matalampia nuotteja ja lyhyemmät putket vastaavasti korkeampia. Oktaavialaan eli sävelkorkeuteen pystyy vaikuttamaan myös putken päähän asetettavalla tulpalla, joka muuttaa putken soimaan oktaavia alemmas. Samat värit toistuvat myös monissa muissa soittimissa, kuten metallofonin paloissa (Kuva 7). Väri kertoo, mitä nuottia soitin vastaa, mutta ei rajoita sitä vain yhteen oktaaviin. Samannimiset nuotit ovat väriykseltään samoja riippumatta äänen korkeudesta.

C = punainen, D = oranssi, E = keltainen, F = vaaleanvihreä, G = tummanvihreä,
A = violetti, H/B = pinkki, C = punainen

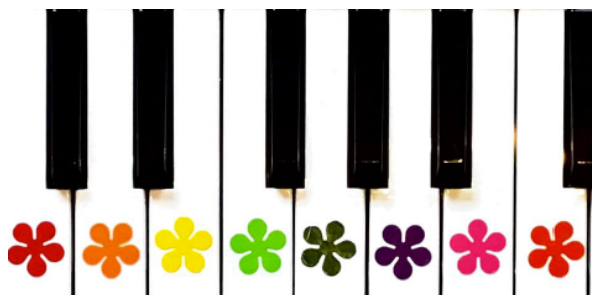
C aloittaa aina uuden oktaavin.

Kuva 7. Boomwhackersit ja metallofonin palat väreittäin.

Värit ja kirjaimet on helppo yhdistää ja muistaa, jonka jälkeen ne sijoitetaan oikeaan paikkaan viivastolla.

Samalla tavalla kuin kuvionuotteja käyttäessä, voidaan nuotteja vastaavat väreitarrat sijoittaa pianon koskettimiin (Kuva 8).

Kuva 8. Pianon koskettimissa on nuottia osoittava värillinen tarra.

Saadun palautteen mukaan värien kautta oppiminen on ollut hauskaa ja motivoivaa. Tästä syystä olen lisännyt aikaisemmin esittämäni kuvan 6 nuotteihin opetuksessani värit (Kuva 9). Nuottien paikkojen oppiminen parani välittömästi.

Kuvasta huomaa, miten eri viivastolla olevat nuotti ovat saman nimisiä ja värisiä oktaavialasta riippumatta.

Kuva 9. Nuottien paikat f-avaimella ja g-avaimella käyttäen kantasävelissä Boomwhackerseista lainattuja värejä.

4.4 Materiaalina elävä musiikki

Olen valinnut tämän työn esimerkkikappaleeksi tšekkoslovakialaisen kappaleen Kissa ja Jättiläinen. Samaa kappaletta käyttäen teen ja teetän oppilailla erilaisia harjoituksia erilaisilla soittimilla, mutta myös ilman. Pienillä muutoksilla oppilas pystyy samasta kappaleesta oppimaan eri tasoisia asioita oppilaan omasta soitto-tasosta, taidosta ja musiikkitaustasta riippuen.

Esittelen erilaisia vaihtoehtoja kappaleen käsittelyyn ja kerron, miten juuri tätä kyseistä kappaletta voi työstää käyttämälläni väriajattelulla. Vertaan tuttua musiikilla nupeilla olevaa nuottikuvaa käyttämäni tapaan oppia värien kautta. Työ-säni käyttämät esimerkit eivät ole järjestetty niin, että aina edettäisiin juuri tässä järjestyksessä, vaan jokaisella oppilaalla on oma tie asioiden oppimiseen ja omaksumiseen. Minun tehtävä opettajana on antaa vaihtoehtoja ja tukea oppimista jokaisen oppilaan tarvitsemalla tavalla.

Nuotit sijaitsevat viivastolla aina samassa paikassa väreillä tai ilman, ja koko ajan harjoitellaan nuotinlukua rinnakkain perinteisen näköisillä nuoteilla. Tarkoituksena ei ole opettaa irrallaan olevaa uutta asiaa, jonka joutuisi myöhemmin opettelemaan uusiksi, vaan värit jätetään pois, kun nuotinlukutaito on vahvistunut. Samalla tulevat tutuiksi rytmien kestot ja muut nuotinlukutaitoa kehittävät asiat.

Tässä esimerkissä ovat käytössä puolinuotti, neljäsosanuotit, kahdeksasosanuotit sekä neljäsosatauko.

Ensimmäisessä nuottiesimerkissä nuottien nupit ovat mustia ja varret merkattu mustalla kuten on totuttu näkemään normaalissa nuottikirjoituksessa ja useimmissa soittokirjoissa (Kuva 10). Tällaiset nuotit ovat nuotinlukua jo tottuneesti osaavalle helppolukuisia, mutta vasta-alkajalle kaikki nuotit voivat olla saman näköisiä. Viivat ja välit sekoittuvat, on vaikea muistaa nuottien nimiä ja yhdistää niiden sijainti. Pienten oppilaiden on haasteellista muistaa, miten nuotit sijoittuvat viivastolle.

Kissa ja jättiläinen

Tšekkoslovakialainen

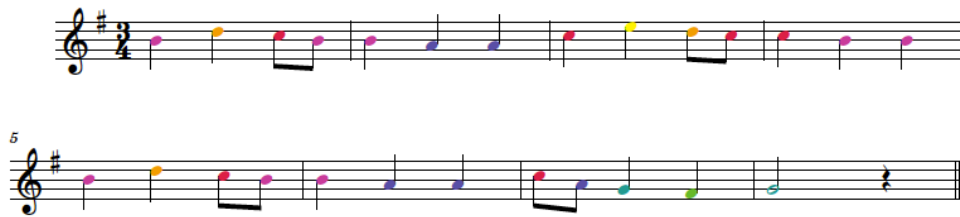

Kuva 10. Nuottiesimerkki soittokirjasta, jossa käytetään perinteisen näköisiä nuotteja ja mustia nuotin päitä eli nuppeja.

Seuraavassa kuvassa saman kappaleen nuottien nupit ovat mustan sijasta värityttyjä Boomwhackers-väriytyksen mukaisesti (Kuva 11). Pienelle oppilaalle nuotti näyttää heti paljon selkeämmältä. Värien opiskelun oheismateriaalina voidaan käyttää esimerkiksi pelejä tai muita hahmottamista helpottavia toiminnallisia tehtäviä ja harjoituksia. Näin oppilaan on helpompi muistaa värin ja nuotin nimi, jonka jälkeen sen voi sijoittaa oikealle viivalle tai väliin, ja nimi muistuu helpommin mieleen. Jos ollaan soittotunnilla niin samalla opetellaan oman instrumentin ote kyseiselle nuotille. Värien järjestyksen oppimisen tueksi voidaan askarella esimerkiksi helmijonoja, jossa jokainen helmi ja sen väri kuvastavat asteikon kantasäveltä.

Kissa ja jättiläinen

Tšekkoslovakialainen

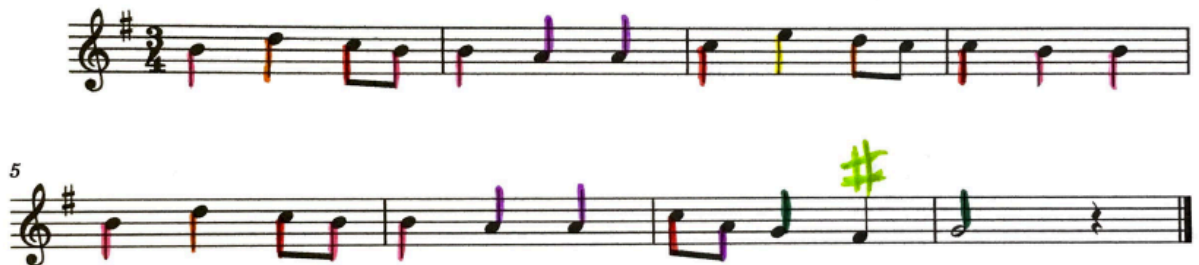

Kuva 11. Nuottiesimerkki kappaleesta, jossa nuottien nupit on merkitty Boomwhackers väreillä.

Yhdessä tekeminen ja vuoropuhelu ovat tärkeä osa tämän tyyppistä oppimista. Ääneen sanominen ja asioiden sanoittaminen. Oppilas ja opettaja värittävät yhdessä uuden soittokappaleen nuottien varret opetelluilla väreillä. Samalla kun yhdessä tutustutaan läksykappaleeseen (Kuva 12). Samalla tulee kerrattua jokainen nuotti ja sen sijainti nuottiviivastolla. Boomwhackerseistä poiketen käytän opetuksessani ylennetyissä ja alennetuissa nuoteissa kantasävelen väriä, mutta huomioin etumerkin kyseisen nuotin päällä korotusmerkillä tai alennusmerkillä (Kuva 12). Korotusmerkki sijoitetaan myös viivaston alkuun sen omalle paikalle, mutta nuotin yläpuolelle merkattuna muistetaan selkeästi nuotin korotus ja haetaan sille oikea paikka ja ote omasta soittimesta. Olivatpa opetuksen tapa tai värit mitkä tahansa, niin MUHA-opetus on hyvä integroida entistä enemmän käytäntöön. Oppilaat voivat esimerkiksi tuoda soittokappaleita MUHA-tunneille ja vastaavasti MUHA tunneilta pieniä sävellyksiä soittotunneille. Tekemässäni kyselyssä yhteys soitonopetuksen ja MUHA:n välillä ei aina ollut selvinnyt opiskellessa. Tällainen opettajien yhteistyö osoittaa konkreettisesti oppilaalle, miten asiat kuuluvat yhteen. Mielestäni oppilaan on hyvä huomata jo aikaisessa vaiheessa, että musiikin hahmotus ei ole irrallinen osa vaan kaikki MUHA-tunneilla opittu on suoraan omista kappaleista tuttua tai sitä varten opittua ja harjoiteltua tietoa.

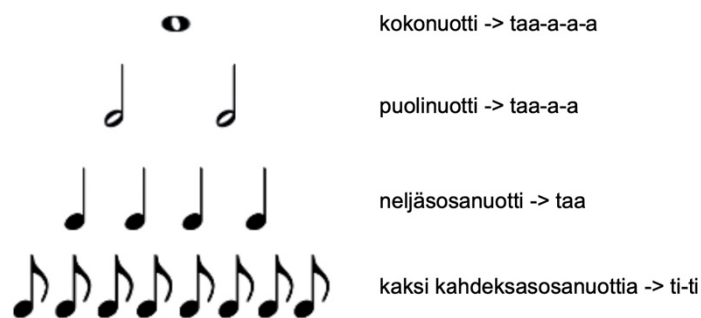
Kissa ja jättiläinen

Tšekkoslovakialainen

Kuva 12. Nuottiesimerkki kappaleesta, jossa nuottien nupit olivat mustia ja varret on väritetty oppilaan kanssa yhdessä käyttäen Boomwhackers-värejä.

Kuten soittimissa, myös MUHA-aineissa kuuluu monipuoliseen harjoitteluun tehokas rytmien harjoittelu joko rytmimillä tai vain erilaisilla tavuilla (Kuva 13). Ensin harjoitellaan melodian liikkumista ylös- ja alaspäin, jonka jälkeen voidaan ottaa rytmimet mukaan laulaen kappaletta valituilla tavuilla (Kuva 14).

Kuva 13. Käytössäni olevat rytmit ja rytmimet, jotka ovat kulkeutuneet mukana aloitettuani soittoharrastuksen.

Kissa ja jättiläinen

Tšekkoslovakialainen

Taa taa ti - ti taa taa taa taa taa ti - ti taa taa taa

5
taa taa ti - ti taa taa taa ti - ti taa taa taaaa

Kuva 14. Samalla kappaleella voidaan harjoitella myös rytmittämistä joko rytmimillä tai sanoilla.

Monipuolisuutta harjoitteluun saadaan laulamalla melodiaa nuottien nimillä jättäen oktaavialat lausumatta (kuva 15).

Kissa ja jättiläinen

Tšekkoslovakialainen

H D C H H A A C E D C C H H

5
H D C H H A A C A G FIS G

Kuva 15. Esimerkkikappale väreillä ja nuottien nimillä.

Samaa kappaletta käyttäen voi opetella nuotin lukua, rytmittämistä ja laulamista. Oman soittimen, äänen ja kehorytmien lisäksi käytetään kappaleiden soittamiseen monipuolisesti Boomwhackers putkia ja metallofonin paloja.

Jokainen oppija on yksilö, ja opettaja tietää parhaiten, miten juuri kyseinen oppilas oppii ja sisäistää annettua tietoa. Opettajan ei ole millään tavalla tarkoitus tehdä oppilaista opettajan kopioita, vaan opettaja pyrkii kasvattamaan itsenäisesti ajattelevia musiikin harrastajia. Kun käydään kappaleita läpi monipuolisesti, toteutuu mielestäni juuri tämä opettajan tehtävä ja tarkoitus.

4.5 Monipuolinen opiskelu ja oppilaan oppimisen tukeminen

Jotta oppiminen olisi monipuolista ja haasteita asettavaa sekä etenisi asteelta toiselle, käytän elävän musiikin nuottiesimerkkien lisäksi myös muita tapoja hahmottaa nuotteja, niiden sijoittamista ja nuotteja vastaavia värejä. Kun nuottien nimet on opittu ja niihin on yhdistetty myös värit, tämän jälkeen voidaan oppimista laajentaa pidemmälle. Se, että soittotaso ei ole vielä yltänyt kovin haasteellisiin kappaleisiin, ei tarkoita, että kappaletta ei voisi tutkia tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin muilla tavoilla.

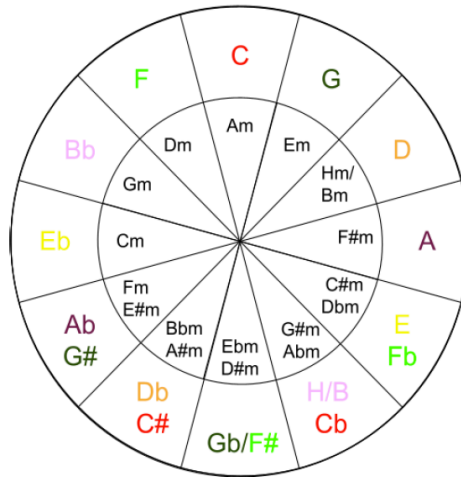
Esimerkkikappale Kissa ja jättiläinen on sovitettu sopimaan huilun alkeisiin. Kyseinen kappale on aloittelevalle huilistille sävellajina sopiva ensimmäisten opetteltävien otteiden johdosta. Ensin on harjoiteltu nuottien nimet ja nimiä vastaavat värit sekä lisätty ne nuottikuvaan yhdessä varret värittämällä.

Seuraavaksi harjoitellaan oppilaan kanssa Boomwhackersin värivalikoiman mukaisilla magneeteilla nuottien sijoittamista oikeille paikoille viivastolla aloittaen nuotista g¹ (Kuva 16). Tässä vaiheessa ei olla vielä harjoiteltu sitä, miten G-duuri löytyy kvinttiympyrästä. Siihen keskitymme opiskelussa yleensä hieman myöhemmin, kun tietoa ja taitoa on tullut lisää. G-duurissa otetaan huomioon korotusmerkki viivaston alussa ja sijoitetaan se myös nuotin yläpuolelle. Erityisen tärkeää korotus- ja alennusmerkkien sijoittaminen nuottien yläpuolelle on silloin, kun etumerkintä sijaitsee eri oktaavissa nuottiavaimen jälkeen kuin mitä sitä vastaava nuotti on asteikossa tai kappaleessa.

Kuva 16. G-duuri asteikko magneettitauluun rakennettuna Boomwhackersien värillisillä huopanupeilla.

Tässä vaiheessa on hyvä pikkuhiljaa tutustua tarkemmin myös kvinttiympyrään ja siihen, miten kaikki käytössämme olevat duuri- ja molliasteikot muodostuvat ja löytyvät. Kvinttiympyrässä käytössä edelleen samat värit duurien kohdalla (kuva 17). Kerran opitut värit auttavat muistamaan kvinttiympyrän asteikkoja helpommin ja hahmottamaan sen sisällön ja oikean järjestyksen.

Kuva 17. Kvinttiympyrä hahmoteltu käyttäen samoja värejä kolmisoinnun alimman sävelen mukaisesti.

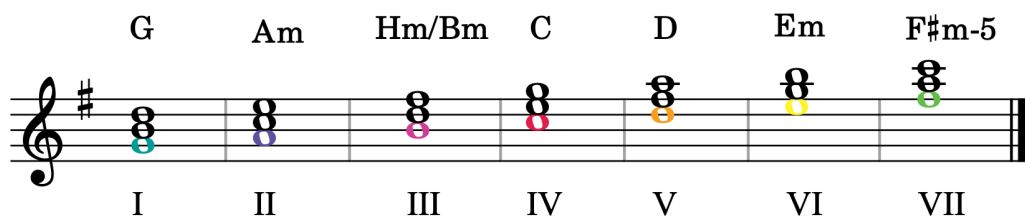
Värit tukevat oppimista ja monien oppilaiden mielestä tekevät siitä mielekkäämpää. Tärkeintä on, että nuotit löytävät paikkansa lopulta myös ilman värejä. Seuraava esimerkki on ajankohtainen, kun värit ovat jääneet pois ja nuotit löytävät oikeille paikoille myös ilman tukivärejä. Kuvassa 18 on ensin rakennettu asteikko $g^1 - g^2$ ilman korotuksia tai alennuksia, jonka jälkeen mietitään, millaisia merkkejä tarvitaan, jotta saadaan G-duuri oikeanlaiseksi. Tukena voi käyttää taas pianon koskettimia riippumatta omasta instrumentista. Duuriasteikon kaava kokonaisista ja puolikkaista sävelaskelista on helppo muistaa, ja silloin vaihdetaan tarvittavat nupit erivärisiksi, jotta nähdään mihin nuottiin korotusmerkki vaikuttaa (Kuva 18).

Kuva 18. G-duurin rakennusvaiheet.

Astetta pidemmälle edistyneet opiskelevat myös sointuja musiikin hahmottamisen tueksi, jolloin otetaan myös sointumerkit nuottikuvassa käyttöön.

Kissa ja jättiläinen on tähän asti ollut käytössä vain melodian osalta. Säestyssointuja varten on hahmoteltu asteikko ja jokaiselle sävelelle soinnut. Edelleen alin sävel merkataan tutuiksi tulleilla väreillä (Kuva 19).

Kuva 19. Sointujen asteet- ja sointumerkit rakennetun G-duuriin asteikon mukaisesti.

Alkutilanne kappaleessa oli aloittelevalla oppilaalla vaikeasti luettava ja hahmotettava. Lopputilanteessa, kun kaikki mainitsemani esimerkit on käyty läpi, huomataan, että oppilas on oppinut yhden kappaleen aikana monia uusia asioita ja päässyt käyttämään oppimiaan asioita elävään nuottiesimerkkiin. Viimeisessä esimerkissä sointumerkit on sijoitettu viivaston yläpuolelle tukemaan pidemmälle edistyneiden sointuanalyysiä ja yhteissoittoa (Kuva 20).

Kissa ja jättiläinen

Tšekkoslovakialainen

The image shows two staves of musical notation for the piece 'Kissa ja jättiläinen'. The first staff contains measures 1 through 4, and the second staff contains measures 5 through 8. Above the notes, chord symbols are provided: G, D, D, G for the first staff, and G, D, D7, G for the second staff. The notes are color-coded to correspond with these chords: G (orange), A (red), B (purple), C (blue), D (green), E (yellow), F (pink), and G (orange). The piece is in G major and 3/4 time.

Kuva 20. Sointumerkit lisätty nuottikuvaan helpottamaan säestyksen rakentamista esim. Boomwhackers-putkilla.

Väriajattelun käyttöönotto on helppoa myös sen takia, että monet musiikinkirjoitusohjelmat pystytään aktivoimaan niin, että nuottien nupit ovat oikean värisiä. Näitä värejä pystyy hyödyntämään esimerkiksi oman kappaleen säveltämisessä. Värittäminen ja varsinkin ääneen värien ja niitä vastaavien nuottien läpi käyminen auttaa oppimisessa ja mieleen painamisessa. Tekemisen kautta opittu asia hahmottuu helpommin ja yhdistyy myös omaan soittimeen sujuvammin.

Saman esimerkkikappaleen käyttö monilla erilaisilla tavoilla voi tuntua alkuun tylsältä, mutta todellisuudessa kappaleen monet erilaiset työskentelytavat tekevät kokemukseni mukaan opiskelusta hauskeempaa ja mielenkiintoisempaa. Hyvänä koen myös sen, että kun kappale on jo tullut tutuksi, voidaan keskittyä nuotin nimien ja pituuksien lisäksi monipuolisesti muihin osa-alueisiin.

5 POHDINTAA

Juuri tähän kehityshankkeeseen lähdin sen takia, että huomasin työssäni tarvetta opetustapojen kehittämiseksi. En voi sanoa olleeni kyllästynyt, mutta koin turhautumista lasten vanhempien ja jopa kollegojen ennakoasenteista ja musiikin hahmotusaineiden leimaamisesta tylsäksi aineeksi. Värien ja nuottien yhdistämistä voi kehittää melkein loputtomasti, mutta tärkeintä on olla järjestelmällinen ja huomioida, että kaikilla on samat värit käytössä oppilaitoksen sisällä tai vähintäänkin kaikilla samaa oppilasta opettavilla opettajilla. Täytyy muistaa myös, että kaikille värioppiminen ei ole se paras tapa oppia ja silloin tätä tapaa en väkisin lähdetä toteuttamaan. Pakottaminen ja hampaat irvessä tekeminen ei kuulu tapaan, jolla haluan opettaa tai oppilaiden oppivan. Oppilaslähtöisyys on tässä se mistä toivon, että jokainen lähtee ammentamaan oppia. Tämä on ollut vuosia kestävä ja hitaasti etenevä prosessi, joka ei ole vielä valmis. Uusia tapoja tehdä asioita erehdyksien ja onnistumisien kautta on lukemattomia. Tärkeintä prosessin pohjalla on voimassa oleva opetussuunnitelma ja sen henkilökohtaistaminen. Opetussuunnitelma perustuu opetushallituksen opetussuunnitelman perusteisiin, joista työpaikkani on muokannut meidän talon opetussuunnitelman. Opetussuunnitelma, jonka pohjalle olen rakentanut tämän tavan opettaa, on suunnitelma siitä, miten opetusta järjestetään meidän oppilaillemme. Opetussuunnitelman henkilökohtaistaminen tarkoittaa minulle sitä, että jokainen oppilas on omanlaisensa oppija ja meidän opettajien on pystyttävä antamaan jokaiselle sellaista opetusta, mikä tukee kunkin kyseessä olevan oppilaan oppimista. Vaikeinta onkin ollut oman kokemukseni mukaan opettajille se, että enää ei voida opettaa niin kuin on aina opetettu vaan sen aika on ohi ja jokaisen meistä on välillä astuttava myös epä mukavuusalueelle. Kun sanotaan ”aina on tehty näin tai aina on opetettu näin” tarkoitan sillä sitä, että ei huomioida oppilaita yksilöinä tai vastaavasti ryhmissä ei oteta huomioon millaisia soittimia ryhmäläiset soittavat. Koen, että opettajien on lähdettävä etsimään uusia ja erilaisia tapoja antaa oppia eteenpäin. Ei voida liikaa miettiä menneitä vaan katse täytyy olla tulevaisuudessa. Avarakatseisuudella ja halulla kehittyä opettajana on iso merkitys.

Musiikin hahmottaminen ja sen integrointi soitonopetukseen on monimutkainen ja monitasoinen prosessi. Esimerkkinä soitonopettaja, joka voi omaan opetustyöhön integroida musiikin hahmottamisen alkeita. Musiikin hahmottamisen alkeet voidaan mielestäni jakaa esimerkiksi nuottien nimien opetteluun, rytmien harjoitteluun ja musiikkiin tutustumiseen. Mahdollisuuksien mukaan soitonopettaja ja ryhmäaineiden opettaja voivat tehdä yhteistyötä käyttäen musiikin hahmottamisen tunneilla samaa materiaalia kuin soitonopettajat käyttävät soittotunneilla. Tämä vaihtoehto on vähän työläämpi ryhmäaineopettajalle, mutta mielestäni paljon palkitsevampaa kokonaisuutena. Omassa opetuksessa olen pyytänyt oppilaita tuomaan tunneille omia soittokappaleita ja valmistanut jokaisesta kappaleesta tunnin aiheisiin liittyviä erilaisia tehtäviä. Tämä auttaa oppilaita löytämään yhteyden soittotunnin ja MUHA-tunnin välillä. Olen saanut innostumaan myös joidakin kollegoja.

Musiikin hahmottamisen tunneilla saatuihin sävellys- ja sovitus-tehtäviin voi oppilas tarvittaessa saada apua solistisen aineen opettajalta. Integrointina voidaan pitää myös sitä, että ryhmäaineiden opettaja yhdistää monilla eri tavoilla musiikin teoriaa, säveltapailua ja musiikin historiaa toisiinsa käsitellessään oppilaiden soittokappaleita. Lopulta kaikki on kiinni meidän omasta halustamme muuttua ja muuttaa omia toimintatapoja ja hieman ehkä myös mielikuvituksesta. Kaikesta vanhasta ei ole tarkoitus luopua eikä tämä tapa ole se ainoa oikea, mutta tällä tavalla saadaan musiikin teoriaan mielekkyyttä ja monimuotoisuutta lisää. Jokainen meistä tarvitsee myös aikaa tottuakseen uusiin toimintatapoihin tai sisältöihin.

Opetan musiikkia. Musiikkia eri näkökulmista ja monilla erilaisilla toiminnallisilla tavoilla. Musiikin opettaminen ei tarkoita minulle ainoastaan nuotteja ja rytmejä vaan kokonaisuutta kuten esimerkiksi mielikuvia ja musiikista saatavia elämyksiä. Pyrin opettamaan musiikkia mahdollisimman käytännönläheisesti ja koko ajan pitäen mielessä opetuksen hyödyn yksilöopetuksessa ja soittotunneilla. En usko koskaan olevani valmis tai yritä kiillotta sädekehääni. Uskon, että jokainen oppilas toimii jollain tasolla myös opettajana omalle opettajalle. Olen nimenomaan

valinnut olla opettaja. Useasti huomataan tekevänsä työtä, joka ei olisi ollut se ensimmäinen vaihtoehto urasuunnittelussa, vaan parempien tilaisuuksien puuttuessa on huomannut olevansa ikään kuin jumissa opettajuudessa. Itseni kohdalla näin ei koskaan ole ollut. Saan tehdä juuri sitä mistä nautin eniten. Silloin uuden kehittäminen ja kokeileminen tuo erilaista haastetta opetustyöhön. Mitä tulee opetussuunnitelmaan tai oppilaitoksen strategiaan niin näen, että opettajien on mielestäni oltava mukana, kun kirjoitetaan oppilaitoksen opetussuunnitelmaa, strategiaa ja kehityssuunnitelmaa. Onneksi itselläni on ollut mahdollisuus osallistua oman oppilaitoksen opetussuunnitelman tekemiseen.

Verkostoitumisen tärkeys nousee esille vuosi vuodelta enemmän työpaikkani koulutus- ja kehittämispäivillä. Soitonopettajien ja vielä enemmän ryhmäaineiden opettajien on ehdottoman tärkeää verkostoitua ja sitä kautta kehittää omaa työskentelyään ja löytää uusia työtapoja. Yksinomaan lisäkoulutukset ja kurssit eivät riitä, vaan tämän työn suolana on ajatusten vaihto ja toisten opettajien tukeminen ei kritisoiminen. Kehitettävää on aina, ja koskaan mikään ei koskaan ole lopullisesti valmista.

Sanomattakin on selvää, että jokainen opettaja tarvitsee opetukseen sopivat työtilat ja työvälineet. Lisäksi ryhmäopetuksesta puhuttaessa ryhmäkoot täytyy pitää maltillisina, jotta voidaan antaa laadukasta opetusta. Ilman työvälineitä ei opettajalla ole mahdollista antaa toiminnallista ja monipuolista opetusta. Kaiken tämän lisäksi opettajan täytyy ottaa huomioon jokainen oppilas yksilönä. Jokainen on erilainen persoona, ja myös erilainen oppija.

Kaiken kaikkiaan, jokaiselle oppilaalle asetetaan omat tavoitteet ja opettajan tehtävä on tukea asetettuja tavoitteita. Vaikka sisältö on määritelty opetussuunnitelmassa, niin jokaisella opettajalla on ja tuleeikin olla se oma tapa opettaa. Itse olen löytänyt värien kanssa työskentelyn kautta musiikista aivan uusia elementtejä ja olen saanut oppilaan onnistumisen elämyksiä. Oppimisen mielekkyys on oppilaiden vanhempien kertoman mukaan kasvanut ja aikaisemmin niin kuivaksi ja jopa monien oppilaiden tylsäksi kutsuttu oppiaine, kuten musiikin teoria ja

säveltäpailu, on saanut mielestäni uuden mahdollisuuden. Nimeä voi vaihtaa kuinka monta kertaa tahansa, mutta jos sisältö ei muutu, se ei pelasta oppiaineemme mainetta

Koen, että opettajien työtä uuden opetussuunnitelman parissa olisi hyvä tukea vielä enemmän. Itseni ja monien kollegojen mielestä olisi myös ensisijaisen tärkeää päivittää termistöä niin, että jokainen opettaja puhuu samoilla nimillä ja termeillä oppiaineista ja niiden sisällöistä riippumatta. Opetussuunnitelman isot raamit täytyy jokaisen opettajan hallita ja olla kiinnostunut antamaan aina parhaansa ja jopa vähän enemmän.

Olen huomannut työpaikkani aineryhmien opetussuunnitelmaa työstettäessä, että uusi opetussuunnitelma ja sen sisältö on monelle jopa pelottava asia, mutta avoimella keskustelulla ja aidosti kiinnostumalla asioista saadaan paljon aikaiseksi. Itseni kohdalla se on tarkoittanut monia hyviä keskusteluja oppilaiden, kollegoiden ja oppilaiden huoltajien kanssa. Yksin ei kukaan pysty saamaan muutosta aikaiseksi, mutta yhdessä ja pienin askelin kaikki on mahdollista. Täytyy vain haluta muutosta tarpeeksi paljon ja olla valmis tekemään töitä sen eteen.

Keväällä 2007 tein Turun ammattikorkeakouluun musiikkipedagogin AMK-opinnäytetyön koskien soitonopettajien ja ryhmäaineopettajien yhteistyön tarpeista. Nämä ovat asioita, jotka koen edelleen hyvinkin ajankohtaisiksi ja tarpeellisiksi. Asenteet lopputyön jälkeen ovat parantuneet huomattavasti, mutta vielä on parantamisen varaa. Didaktiikan kehittäminen on aina ollut lähellä sydäntäni, ja uuden opetussuunnitelman myötä siitä on tullut entistä tärkeämpää. Soitonopettajien merkitys yhteistyön sujumisessa on olennainen osa onnistunutta kokonaisuutta, mutta on myös hyvä saada työkaluja niillekin, joilla ei itsellä ehkä muuten ole halua uudistua.

Vastuu kehittävästä ja mielekkäästä oppimisesta on luonnollisesti opettajilla. Jokaisen pedagogin tulee päivittää omaa osaamistaan ja se on myös jokaisen velvollisuus. Työnantajan tehtävä on sitten taas mahdollistaa koulutus ja tietojen

päivittäminen nykyaikaiseksi. Opettajan on muistettava, että jokainen oppii omalla tyylillään, ja mitä monipuolisemmin sitä ruokkii sitä parempi. Kaiken ei tarvitse olla aina hauskaa, mutta MUHA:n ei tarvitse myöskään olla tylsää.

Opettamistapojen ja asenteiden muuttaminen on pitkä prosessi. Uusien työtapojen saaminen käytäntöön vie myös aikansa. Jotta nähdään lopullinen saavutus ja edistys pitkällä aikavälillä niin täytyy tämän opetustavan olla ollut käytössä vuosia. Silloin mahdollisesti nähdään, onko oppiminen parantunut ja onko saatu aikaiseksi pidempiaikaisia musiikkisuhteita. Yhteistyön tehostaminen ja ilon kautta tekeminen näyttää olevan onneksi nykypäivänä muotia ja näin ollen nouseva trendi. Tavoitteeni oli tehostaa yhteistyötä opettajien välillä ja tutustuttaa oman oppilaitoksen opettajia käyttämäni tapaan opettaa. Mielestäni olen päässyt hyvin eteenpäin tässä prosessissa. Lopulliset tulokset näkyvät vasta vuosien päästä.

LÄHTEET

Asetus taiteen perusopetuksesta 1998. 6.11.1998/813. Viitattu 22.5.2021 Saatavilla www-muodossa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186920_taitteen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_0.pdf

Collopy, F 2004. Viitattu 20.6.2021. Saatavilla muodossa: <https://rhythmiclight.com/1998/archives/ideas/colorscales.html>

Granström, M. 2021. Musiikkioppilaitokset murroksessa: Mitä käytännön seurauksia vuoden 2017 taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen on aiheuttanut musiikkioppilaitoksissa? Opinnäytetyö. Turun Ammattikorkeakoulu.

Kaikkonen, M., Uusitalo, K. 2009. Kuvionuotit 3-kirja. Anjalankoski: Kehitysvammaliitto.

Kaikkonen, M., Uusitalo, K. & Äystö, S. 2005. Soita mitä näet: Kuvionuotit opetuksessa ja terapiassa. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

Koskenniemi, M. & Hälinen, K. 1978. Didaktiikka. 4. tarkistettu painos. Keuruu: Otava.

Kuikka, S. 2018. Muutoksen matkassa musiikkioppilaitoksessa: Työyhteisön sopeutuminen taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaprosessiin. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Kurkela, K. 1997. Mielen maisemat ja musiikki: Musiikin esittämisen ja luovan asenteen psykodynamiikkaa. 3. korj. p. Helsinki: Sibelius-akatemia.

Laki taiteen perusopetuksesta 1999. Viitattu 28.5.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1998/19980633>

Leino, A. & Leino, J. 1995. Kasvatustieteen perusteet. 5. uud. p. Helsinki: Kirjayhtymä.

Leino, J. 1997. Opettaminen ammattina. Helsinki: Kirjayhtymä.

Miettinen, E. 2018. A) Opinnäytekonsertti: Harhapoluilla ; B) ”Taas ne tarvelee kaiken!”: uudistetun taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tarkastelua musiikin alalla. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.

Mäkelä, A-K, Suominen, N. 2020. Kun aika ei kultaa muistoja: Keski-ikäisten kokemuksia musiikki- ja instrumenttiopiskelusta 1960 – 1980 -luvulla. Opinnäytetyö. Oulun ammattikorkeakoulu.

Neuhaus, H., Gothóni, A. & Gothoni, A. 1973. Pianonsoiton taide. Helsinki: Kirjayhtymä.

Opetushallitus 2017. Viitattu 16.5.2021 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetus>.

Opetushallitus. 2017. Viitattu 16.5.2021 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/musiikki-taiteen-perusopetuksessa-2017>

Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2000. Didaktiikan perusteet. Helsinki: WSOY.

Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2005. Didaktiikan perusteet. 3. uud. p. Porvoo ; Helsinki: WSOY.

Vikman, K. 2001. Kuvionuottimenetelmän ulottuvuudet pianonsoiton alkuopetuksessa. Toimintatutkimus eri kohderyhmille. Helsinki: Yliopistopaino.